

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İSTANBUL BEYOĞLU'NDA BİR LATİN KATOLİK MÜESSESESİ:
SANTA MARIA DRAPERIS**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sezayi BALCI

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Sanat Tarihi Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Luca ORLANDI

HAZİRAN 2018

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL BEYOĞLU'NDA BİR LATİN KATOLİK MÜESSESESİ:

SANTA MARIA DRAPERIS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sezayi BALCI

(402131004)

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Sanat Tarihi Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Luca ORLANDI

Eş Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sedat BORNOVALI

HAZİRAN 2018

İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 402131004 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Sezayi BALCI, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "İSTANBUL BEYOĞLU'NDA BİR LATİN KATOLİK MÜESSESESİ: SANTA MARIA DRAPERIS" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Dr. Öğr. Üyesi Luca ORLANDI**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Eş Danışman : **Dr. Öğr. Üyesi Sedat BORNOVALI**
Nişantaşı Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Nejat Turgut SANER**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Aygöl AĞIR
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Evangelia ŞARLAK
Işık Üniversitesi

Teslim Tarihi : **2 Mayıs 2018**

Savunma Tarihi : **8 Haziran 2018**

ÖNSÖZ

Tez konumu seçmemde yardımlarını esirgemeyen sevgili danışman hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Luca Orlandi ve Dr. Öğr. Üyesi Sedat Bornovalı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tezin oluşum sürecinde desteklerini ve değerli vakitlerini eksik etmediler.

Ayrıca kilisede fotoğraf çekimi sırasında gerekli izni ve desteği veren Santa Maria Draperis Kilisesi Başrahibi Sayın Makuta Cinama ve kilise sorumlusu Şükrü Bey'e, kilisede mekan incelemesi yaparken tabolaların ve sunakların analizinde yardımcı olan kilise mensubu Sayın Giancarlo Guastella ve arşiv sorumlusu Roberto Astuto'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Kilisenin ana sunağında incelemelerde bulunan ve sunağın malzemelerinin çeşitliliği konusunda beni aydınlatan Sayın Zeki Boleken'e sonsuz teşekkür ederim

Yüksek lisans öğrenimim boyunca yardımlarını bir an olsun esirgeyeyen Sayın Verda Bingöl ve Gizem Mater'e çok teşekkür ederim. Tezimde kaynak olarak kullandığım İngilizce metinlerin bir kısmının çevirisinde değerli vaktini ayırarak yardımını esirgemeyen değerli arkadaşım Hüma Tuğçe Yücelli'ye ayrıca teşekkür ederim.

Tez içindeki İtalyanca'dan Türkçe'ye çeviriler tarafımdan yapılmıştır.

Nisan 2018

Sezayi BALCI

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xiii
SUMMARY	xiv
1. GİRİŞ	1
2. KİLİSE HAKKINDA YAPILMIŞ DİĞER ÇALIŞMALAR.....	3
3. FRANSİSKENLERİN İSTANBUL'DAKİ İZLERİ	6
4. İSTANBUL'UN FETHİ VE GALATA'DA BİR FRANSİSKEN KİLİSESİ: SANTA MARIA DRAPERIS	8
4.1 Galata'daki Santa Maria Draperis Kilisesi.....	9
4.1.1 İstanbul'da Cenova kökenli hayırsever bir aile: Draperisler.....	9
4.1.2 Draperisler'in Fransisken cemaatine Galata'daki bağışı.....	10
4.2 Pera'daki Santa Maria Draperis kilisesi	13
5. YAPININ İNCELENMESİ	22
5.1 Yapının Ana Girişi	23
5.2 Plan Özellikleri.....	28
5.3 Cephe Özellikleri.....	29
5.4 İç Mekan.....	32
5.4.1 Giriş ve tonoz süslemesi.....	32
5.4.2 Ana sunak.....	36
5.4.3 Yan sunaklar.....	38

5.4.4 Heykeller	42
5.4.5 Dinsel ikona ve tablolar.....	43
5.5 Vitraylar.....	51
5.6 Kilisenin Orgu	53
5.7 Kutsal Emanetler Odası (Sacrestia).....	54
5.8 Çan Kulesi	59
5.9 Kripta Bölümü	59
6. KİLİSEYE BAĞLI YAPILAR	61
6.1 Kilisenin Manastırı	61
6.2 Şapel	63
6.3 Kilise Kitaplığı (Eski Baş Papaz Odası).....	66
6.4 Yemekhane Bölümü	67
6.5 Santa Maria Hanı.....	69
6.6 Kilisenin Postacılar Sokağı'ndaki Apartmanları	77
7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	80
KAYNAKLAR	82
EKLER.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	96

KISALTMALAR

BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
HAT	: Hatt-ı Hümeyun
HR.HMş.İşO	: Hâriciye Nezâreti Hukuk Müşâvirliği İstişâre Odası

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1 : 13-15 yüzyıl arası İstanbul haritasında Büyük Saray'ın bulunduğu alan (Müller-Wiener, 2002, s. 27).....	6
Şekil 4.1 : 15-16 yüzyıl arası İstanbul haritasında Galata'daki kilisenin bulunduğu alan (Müller-Wiener, 2002, s. 32).....	10
Şekil 4.2 : Kilisede kaydı tutulan evlilik, vaftiz ve vefatları gösteren 1662 tarihli defter (Balcı, 2017).....	12
Şekil 4.3 : Kilise cemaatinin evlilik, vaftiz ve ölüm kayıtlarının tutulduğu defterler (Balcı, 2017)	12
Şekil 4.4 : Herbert Rathkeal adına kilisenin sağ duvarına yerleştirilmiş diğer kitabe (Balcı, 2017).....	16
Şekil 4.5 : İmparatorluk elçisi anısına kiliseye yerleştirilen kitabe (Balcı, 2017).....	17
Şekil 4.6 : Kilisenin girişinde solda yer alan kitabe (Balcı, 2017)	19
Şekil 4.7 : Kiliseye girişte sağda yer alan İmparator I. Fransuva Jozef adına yerleştirilmiş kitabe (Balcı, 2017)	20
Şekil 5.1 : Pervititch Haritası'nın 1932 tarihli paftasında Santa Maria Draperis Kilisesi ve kiliseye açılan eski geçit	22
Şekil 5.2 : Kilisenin Postacılar Sokağına açılan kapı ve geçidin genel görünüşü (Balcı, 2017)	23
Şekil 5.3 : 1858-60 yıllarına tarihlenen d'Ostoya haritasında, çerçeve içinde Santa Maria Draperis Kilisesi.....	24
Şekil 5.4 : 1895 Tarihli Huber haritasında çerçeve içinde Santa Maria Draperis Kilisesi (Dağdelen, 2016)	25
Şekil 5.5 : 1904 Tarihli Goad sigorta haritasında Santa Maria Draperis Kilisesi (çerçeve içinde) ve çevresi (Dağdelen 2007).....	26
Şekil 5.6 : 1913-1914 tarihli "Alman Mavileri"nde çerçeve içinde Santa Maria Draperis Kilisesi (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).....	27
Şekil 5.7 : Kilisenin planı (Kilise arşivi, Balcı 2017).....	29
Şekil 5.8 : Kilise cephesinin günümüzdeki hali (Balcı, 2017)	30
Şekil 5.9 : 1970'de yapılan müdahale öncesi kilise cephesi (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 31).....	31
Şekil 5.10 : Solda: Müdahale öncesi cephedeki mozaik (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 31), sağda müdahale sonrası günümüzdeki mevcut mozaik (Balcı, 2017)	32
Şekil 5.11 : Kiliseye girişte kapını üzerinde yer alan Meryem ve İsa sembolleri (Balcı, 2017).....	32
Şekil 5.12 : Solda: Vaftiz freski ve teknesi, sağda: Haç Yolu seramiklerinden bir örnek (Balcı, 2017)	33
Şekil 5.13: Kiliseye girişte sağda oyukta yer alan Meryem heykeli (Balcı, 2017).....	34

Şekil 5.14 : Solda Fransisken mührü, sağda Dominiken mührü (Balci, 2017)	34
Şekil 5.15 : Kilise tonozun genel görüntüsü (Balci, 2017).....	35
Şekil 5.16 : Kilise tonozunda detaylar (Balci, 2017).....	35
Şekil 5.17 : Kilise ana sunağının genel görüntüsü (Balci, 2017).	36
Şekil 5.18 : Ana sunağın yapımında kullanılan malzemelerden detaylar (Balci, 2018)	37
Şekil 5.19 : Sant' Antonio sunağı (Balci, 2017)	39
Şekil 5.20 : Heykelin kaidesinde İncil yazarlarının sembolleri (Balci, 2017).....	40
Şekil 5.21 : Kiliseye girişte solda ikinci kemerin altındaki Santa Rita da Cascia sunağı (Balci, 2017)	41
Şekil 5.22 : Santa Teresa sunağı (Balci, 2017).....	42
Şekil 5.23 : Kilisenin orta sol bölümünde yer alan İsa heykeli (Balci, 2017)	43
Şekil 5.24 : Madam Bertola Draperis tarafından bağışlanan Meryem ikonası (Balci, 2017)	44
Şekil 5.25 : Kilisenin sağ duvarında ilk sırada yer alan tablo (Balci, 2017)	45
Şekil 5.26 : Kilisenin sağ duvarında ortada yer alan Meryem tablosu (Balci, 2017).....	46
Şekil 5.27 : Kilisenin sağ duvarında apsis tarafında bulunan San Francesco tablosu (Balci, 2017)	47
Şekil 5.28 : San Giuseppe'nin ölümü (Balci 2017)	48
Şekil 5.29 : San Rocco (Balci, 2017).....	49
Şekil 5.30 : Adı bilinmeyen aziz; apsis bölümünde duvarda sağ tarafta (Balci, 2017).....	50
Şekil 5.31 : “Madonna della Lettera” tablosu, günümüzde manastırın içinde özel bir odada bulunmaktadır (Balci, 2017)	51
Şekil 5.32 : Sol tarafta San Francesco, sağda Santa Clara (Balci, 2017)	51
Şekil 5.33 : Apsis bölümünde üste orta bölümde yer alan haç vitrayı (Balci, 2017).....	52
Şekil 5.34 : Kilisenin orgu (Balci, 2017).....	53
Şekil 5.35 : Orgun üzerinde yer alan üretici firmaya ait plaka (Balci, 2017).....	54
Şekil 5.36 : Solda kiliseden kutsal emanetler odasına geçişi sağlayan nef, sağda manastırdan odaya inen merdivenler (Balci, 2017)	55
Şekil 5.37 : De Nari'nin tasarımı olan Kutsal Emanetler Odası kapısı (Balci, 2017).....	56
Şekil 5.38 : Çarmıh tablosu (Balci, 2017)	57
Şekil 5.39 : Göğsünde yedi hançer taşıyan Meryem tablosu(Balci, 2017).....	57
Şekil 5.40 : Kilisenin çan kulesi genel görünümü ve detay (Balci, 2017)	59
Şekil 5.41 : Solda: Kripta girişi, sağda kriptanın genel görünümü (Balci, 2017).....	60
Şekil 5.42 : Solda: Kilisenin Postacılar Sokağı'na açılan geçidin başladığı yer, sağda ortada: Charles Ambroise Bernard'ın mezarı (Balci, 2017) ...	60
Şekil 6.1 : Solda: Manastırın avludan girişi, sağda: manastır girişinin açıldığı holden görünüm (Balci, 2017)	61

Şekil 6.2 : Solda: merdivenlerin üstten genel görünümü, sağda: merdiven tırabzanların detay görüntüsü (Balcı, 2017).....	62
Şekil 6.3 : Solda: rahiplerin yaşam odalarına açılan hol, sağda: manastırdan kiliseye geçişi sağlayan koridor (Balcı, 2017)	62
Şekil 6.4 : Santa Teresa şapelinin genel görünümü (Balcı, 2017).....	63
Şekil 6.5 : Vitrayların üreticisi Rodolfo Fanfani'nin imzası (Balcı, 2017)	64
Şekil 6.6 : Şapelin apsis bölümünde yer alan Çarmıhta İsa figürlü ikona (Balcı, 2017).....	65
Şekil 6.7 : Solda Nuruosmaniye Camii Hünkar Mahfili dıştan görüntüsü, sağda kilisenin eski baş papaz odası (Balcı, 2017)	66
Şekil 6.8 : Yemekhanenin dışarıdan girişi (Balcı, 2017).....	67
Şekil 6.9 : Yemekhanenin genel görünümü (Balcı, 2017).....	68
Şekil 6.10 : Solda Kederli Meryem tablosu, sağda Kutsal Aile tablosu (Balcı, 2017).....	68
Şekil 6.11 : Santa Maria Han'ın genel görünümü (Balcı, 2017)	69
Şekil 6.12 : Hanın cephesinden detay (Balcı, 2017).....	70
Şekil 6.13 : Kilise arşivinde yer alan tarihi belirtilmemiş Santa Maria Han'ın çizimi. İşaretlenmiş son iki kat De Nari tarafından eklenmiştir (Balcı, 2017).....	70
Şekil 6.14 : Hanın kiliseye inen merdivenlerine açılan zafer takı görünümündeki ana kapısı (Balcı, 2017)	71
Şekil 6.15 : Hanın sağ girişi üzerinde yer alan kitabe (Balcı, 2017)	72
Şekil 6.16 : Hanın sol girişinde yer alan kitabe (Balcı, 2017).....	72
Şekil 6.17 : Orta kemerdeki Fransiskenlere ait sembol (Balcı, 2017)	73
Şekil 6.18 : De Nari tarafında eklenen katlar (Balcı, 2017)	74
Şekil 6.19 : Hanın İstiklal Caddesi'ne bakan cephesinde yer alan Meryem heykeli (Balcı, 2017).....	74
Şekil 6.20 : Solda dönemin kilise başrahibi Hadriano Ridolfi, sağda tablodan detay ressam M. Bertozzi'nin adı ve 1904 tarihi okunmaktadır (Balcı, 2017).....	75
Şekil 6.21 : Solda tablodan detay, sağda Santa Maria Han'ın zemin kat planı (Balcı, 2017).....	76
Şekil 6.22 : Hanın kilise tarafından arka cephesinin görünümü (Balcı, 2017).....	76
Şekil 6.23 : 4 numaralı Santa Maria Apartmanı girişi ve Postacılar Sokağı'na bakan cephesi (Balcı, 2018)	77
Şekil 6.24 : Tarih belirtilmemiş bir tadilata ait 4 numaralı Santa Maria Apartmanı Postacılar Sokağı'na bakan cephesi ve zemin kat planı (Santa Maria Kilisesi Arşivi, Balcı, 2018)	78
Şekil 6.25 : Solda apartmanları ayıran geçit, sağda 6 numaralı Santa Maria Apartmanı (Balcı, 2018)	78
Şekil 6.26 : Solda 6 numaralı Santa Maria Apartmanı, sağda apartmanın hemen solunda yer alan kiliseye açılan diğer kapı (Balcı, 2018).....	79
Şekil A.1 : Madam Clara Bertola'nın Fransisken rahiplere arazi bağışını gösteren belge 1585 (Matteucci s. 308)	88
Şekil A.2 : BOA HAT 775/36340-A	90

Şekil A.3 : BOA HAT 775/36340	92
Şekil A.4 : BOA HR.HMŞ.İŞO. 1/42/2/1.....	94
Şekil A.5 : Santa Maria Draperis vaziyet planı	95

İSTANBUL BEYOĞLU'NDA BİR LATİN KATOLİK MÜESSESESİ: SANTA MARIA DRAPERIS

ÖZET

Fransiskan rahiplerin İstanbul'daki izleri 1220 yılına dek uzanmaktadır. Fransiskanların ilk kiliseleri İstanbul'un surları içerisinde Sant'Antonio dei Cipressi ismini taşıyordu ve Bizans imparatorların himayesi altındaydı. 1453'te İstanbul'un fethi sırasında rahipler şehrin savunmasında yer aldıkları için fetihten öldürüldüler ya da esir edildiler ve kilise ortadan kaldırıldı.

Bir asırdan fazla izbe yerlerde ayin yapmak zorunda kalan rahiplere 1585 yılında Madam Clara Bertola adında Cenevizli dul bir kadın bir kilise ve bitişiğinde bir ev bağışladı. Bu kilisenin içinde Bizans devrinden kalma bir Meryem ikonası bulunmaktaydı. Bağışı yapan Madam Clara Bertola, kilisenin ailesinin soyadı, "Draperis" adını taşımasını istemişti. Ancak bu kilise 1660 yangınında ortadan kalkmış daha sonra 1662 yılında tekrar inşa edilmiştir. Fakat 1662'de inşa edilen kilise izin alınmadan yapıldığı için tekrar yıkılmış ve arazisi satılmıştır. Yıkılan bu kilise Galata'da günümüzde Mumhane olarak anılan bölgede denize yakın bir noktadayken almaktaydı.

Yersiz kalan rahipler hayırseverlerin yardımları sayesinde 1678 yılında Pera'da Dörtüol olarak adlandırılan yerde bir arazi satın almışlar ve kilise şu an bulunduğu yere taşınmıştır. Kilise toplamda 5 yangın geçirmiş ve kilisenin en eski eseri olan Meryem ikonası tüm bu yangınlardan kurtarılmıştır. Şuanki mevcut Santa Maria Kilisesi 1769 yılına tarihlenmektedir; ancak en son 1874 yılında Ludovico Seefelder isiminde Avusturyalı bir mimar tarafından baştan aşağı yenilenmiştir. Uzun sene Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun himayesinde kalmış, en son 1919 yılında tüm müesseseleriyle beraber İtalya Devleti'ne devrolmuştur.

Yapı hem mimarisi hem de iç mekanda barındırdığı sanat eserleriyle dönemler üstü bir karakter göstermektedir. Ancak ağırlıklı olarak 19. yüzyılın Osmanlı ortamına aktarılmış olan özellikleri ön plandadır.

**A LATIN CATHOLIC INSTITUTION IN İSTANBUL BEYOĞLU:
SANTA MARIA DRAPERIS**

SUMMARY

The traces of the Franciscan priests in Istanbul date back to 1220. The first churches of the Franciscans were named as Sant'Antonio dei Cipressi in the walls of Istanbul and were under the patronage of the Byzantine emperors. During the conquest of Istanbul, the priests were killed or captured in 1453 because they were involved in the defence of the city and the church was annihilated.

In 1585, a Genoese widowed woman named Madame Clara Bertola donated a church and a neighbouring house to the priests who had to carry out religious ceremonies in secluded places for more than a century. In this church, there was a Virgin Mary icon dating from the Byzantine era and it was located in a place near the sea which is known as Mumhane in Galata today. Donator Madame Clara Bertola demanded the church to be named after her family surname, Draperis. This church was destroyed by the fire in 1660 and rebuilt in 1662. However, the church built in 1662 was also demolished because it was built without permission and the land was sold.

The unfortunate priests bought a land in the Quatre-Rues of Pera in 1678 with the help of benefactors and the church was moved to where it is now. The church had undergone five fires in total and the Mary's icon, the oldest work of the church, was rescued from all these fires. The present Santa Maria Church dates back to 1769; however, it was completely renewed in 1874 by an Austrian architect named Ludovico Seefelder. For a long time, it had been under the patronage of the Austro-Hungarian Empire, and in 1919, it was succeeded by the Italian state with all its institutions.

The building has a character that goes beyond any period with both its architecture and interior works of art. However, the features, which were conveyed to the 19th century Ottoman environment, are predominantly in the foreground.

1. GİRİŞ

Bu çalışma Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde yer alan Santa Maria Draperis Kilisesi'nin tarihini; kilisenin mensup olduğu Fransisken rahiplerin İstanbul'un fethi öncesinden başlayarak kiliseye bağlı yapı gruplarıyla beraber günümüze kadar geçirdiği süreci tarihsel, mimari ve sanatsal yönden incelemektedir.

Santa Maria Draperis kilisesi İstanbul'un en merkezi bölgelerinden biri sayılabilecek Beyoğlu'nda, İstiklal Caddesi üzerinde bulunmasına ve yoğun bir ziyaretçi trafiğine sahip olmasına rağmen, hem tarihi dokusunu iyi muhafaza etmiş hem de görünürlüğü yüksek bu yapı grubu hakkındaki bilgiler henüz monografi sayılabilecek bir çalışmayla derlenmemiştir.

Bu kilise ile ilgili bilgilere genellikle başka konuların incelendiği yapıtlarda, bu yapıya da kısaca değinme şeklinde rastlanmaktadır. Bunlar arasında, kiliseye özel bir önem atfederek geniş yer ayıran çalışmalar ise genellikle Fransisken din adamları tarafından kendi tarikatları bağlamında yapılan çalışmalarda, dolayısıyla da eserlerin sanatsal yönünü ön plana almayan şekilde bilgiler aktarmışlardır. Çalışmada büyük ölçüde ibadethane olarak anılacak olan ana kilise mekânı üzerine yoğunlaşmış, geçmişi ve bugünkü hali değerlendirmeye alınmıştır. Yapının izlenebilen tarihi özetle aktarılmış, yapım aşamaları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca yeri ve zamanı açısından önemi de belirlenmeye çalışılmıştır.

Kiliseye gelir sağlamak amacıyla ibadethane ile yan sokak (Postacılar Sokağı) arasına, girişleri bu sokaktan olacak şekilde inşa edilmiş olan ve aynı adı taşıyan Santa Maria apartmanları ile İstiklal Caddesi'ne cepheli ve arsanın bu cadde tarafındaki sınırının tamamını oluşturacak şekilde konumlanan Santa Maria Hanı da çalışmanın kapsamı

içerisinde tutulmuştur. Ancak bu birimler hakkında hem ikincil unsurlar olmaları nedeniyle sadece genel hatlarıyla tanımlanmalarına yönelik bilgiler aktarılmıştır.

Yapıda ölçüm, sondaj, raspa vb yapma olanağı bulunmadığından çalışma gözlem ve kaynak araştırmasına dayandırılmıştır. Hem yukarıda sözü edilen ikincil kaynaklar hem de Başbakanlık Osmanlı Arşivi kaynaklı belgelerden yararlanılırken, kilisenin kendi kayıtları da sınırlı sayıda olsalar da değerlendirilmiştir. Tarihi haritaların dijital görüntülerinden de yapının gelişimi konusunda veriler elde edilmiştir. Yapının içerisinde çok sayıda bulunan kitabeler üzerindeki yazıtların da bir kısmı eserin geçmişiyle ilintili veri sunmuştur.

Bunun dışında mimari özellikleri ve barındırdığı sanat eserlerinin özellikleri karşılaştırmalı bir analizle ortaya koyulmuştur.

2. KİLİSE HAKKINDA YAPILMIŞ DİĞER ÇALIŞMALAR

Kiliseyle ilgili yapılmış en kapsamlı çalışma iki cilt halinde İtalyanca yayınlanan *La Missione Francescana di Costantinopoli* adlı eserdir (Matteucci, 1975). Eserin ilk cildi Fransiskenlerin Doğu'daki misyonerlik faaliyetlerinin doğuşu, İstanbul'da ilk izleri (1220) ile başlayıp, İstanbul'un fethi ve Madam Bertola Draperis'in Fransisken rahiplere yaptığı arazi bağışı ile sonlanmaktadır. Cilt 1220-1585 yılları arasında kapsamaktadır. İkinci cilt ise kiliseyi himayesine alan Avrupa devletleri, bu devletlerin Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkileri, Madam Bertola Draperis'in Fransisken rahiplere Galata'da arazi bağışlaması ve kilisenin Pera'ya taşınması ile İstanbul dışındaki diğer şehirlerdeki (İzmir, Ankara, Edirne) Fransisken misyonerlik faaliyetlerinden bahsetmektedir. Matteucci kilise tarihine değinirken kilisenin mimari sanatsal yönlerinden daha çok cemaatin nasıl organize olup geliştiği üzerine yoğunlaşmaktadır. İkinci cilt 1585 ile 1704 yılları arasında kapsamaktadır.

Yapılan kapsamlı diğer çalışma ise *La Missione Dei Frati Minori in Turchia e Grecia* (Falcini ve Ceccherelli, 1980) isimli İtalyanca yayınlanmış eserdir. Çalışmada Fransiskenler'in İstanbul ve dışındaki kiliselerinin (Büyükada, Kadıköy, İzmir, Ankara, Manisa) tarihlerini özetle anlatıp ayrıca mimari ve sanatsal yönlerine de yer verilmiştir. Çalışmada Matteucci'nin (1975) *La Missione Francescana di Costantinopoli* adlı eserinden sıklıkla faydalanılmış, Santa Maria Draperis Kilisesi'nin tarihi ve özellikleri başlıklar halinde detaylı bir şekilde işlenmiştir.

Kiliseye yer veren diğer bir çalışma ise *Bizans İmparatorluğu'ndan Günümüze İstanbul Latin Katolik Cemaati ve Kilisesi* (Marmara, 2006) başlıklı eserdir. Marmara bu eserde Santa Maria Kilisesi'nin tarihine özetle değinmiştir.

Başka bir kaynak ise *Latin Catholic Buildings In İstanbul A Historical Perspective 1839-1923* (Darnault, 2004) adlı eserdir. Yazar çalışmasında Santa Maria Draperis Kilisesi işlerken Fiorenzo Falcini ve Claudio Ceccherelli'nin (1980) yukarıda sözü

edilen *La Missione Dei Frati Minori in Turchia e Grecia* isimli kitabındaki ana şemayı takip ettiği gözlemlenmektedir.

Diğer bir çalışma Tuğba Özulu'nun (2011) *Venedik Sarayı ve Yakın Çevresi: Tomtom Sokağı ve Postacılar Sokağı Yapıları* yayınlanmamış yüksek lisans tezidir. Kilisenin tarihine ve mimarisine değinilmiş ayrıca Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelerden de istifade edilmiştir.

İstanbul'un 100 Kilisesi (Şarlak, 2010) adlı eserde Santa Maria Kilise'ne bir sayfa yer vermiştir. Kilisenin özellikle mimarisi ve tonoz bezemesinden bahsedilmektedir.

XVIII. Asırda İstanbul adlı eserde (İnciciyan, 1956) dönemin İstanbul'unda yaptığı gözlemlerini gezi notları şeklinde aktarmış; ancak kiliselerin sadece isimlerini değil mimarisine içindeki ikonlara değinen detaylı bilgiler sunmuş. Gözlemlediği kiliseler arasında Santa Maria Draperis de yer almaktadır.

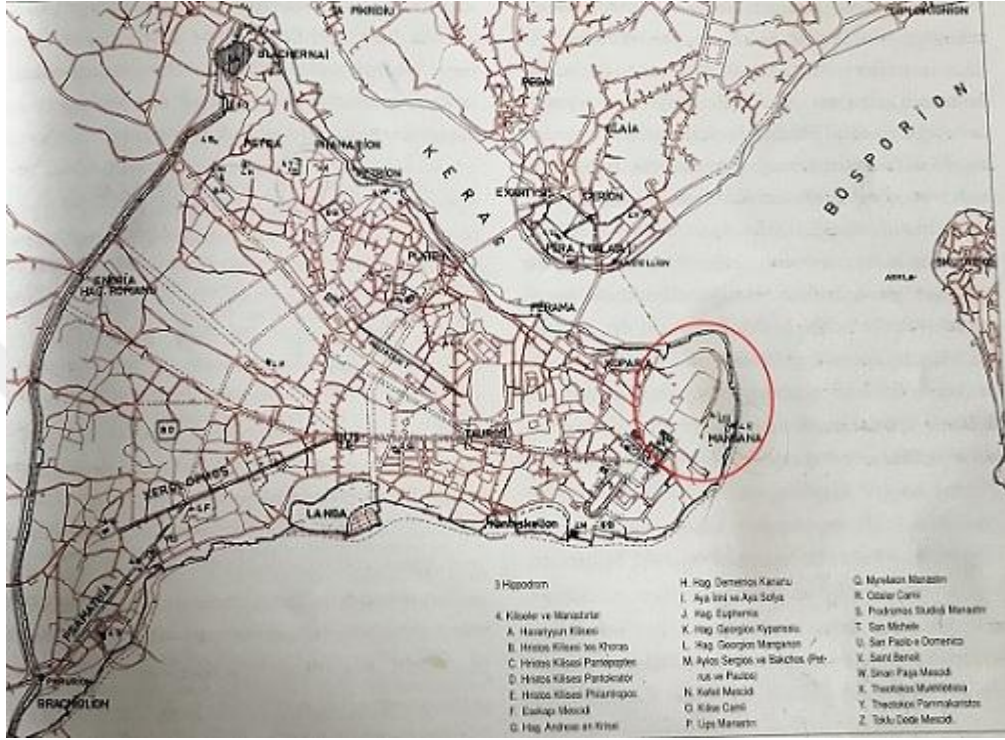
Diğer eserlerden farklı olarak *Değişen Zamanların Mimarı Edoardo De Nari 1874-1954* (Uras, 2012) isimli eserde, Santa Maria Draperis Kilise Kompleksi Renovasyonu, Beyoğlu adlı makalede İtalyan Mimar Edoardo de Nari'nin komplekste yaptığı çalışmaları incelenmiş ve orijinal çizimlere yer verilmiştir. Makale, ağırlıklı olarak kilisenin manastır ve şapel bölümleri üzerine yoğunlaşmıştır. Mimar Büke Uras'ın aynı dönemde yapının şapel bölümü ve çevresinde bizzat müellif olarak bir restorasyon çalışması yürütmüş olması da birinci elden gözlem ve bilgi aktarımı sağlaması açısından yararlı olmuştur.

Üç Dinin Buluştuğu Kent İstanbul ve Öyküleriyle İstanbul Anıtları (Sezer, Özyalçın, 2003, 2010) adlı eserin ikinci cildinde çok sınırlı farklılıklarla kilisenin tarihine ana hatlarıyla değinilmiş ve kilisenin dış cephe süslemesi, tarzıyla ilgili tasvirlerde bulunulmuş; ancak iç mekândan neredeyse hiç bahsedilmemiştir.

Freely B.J. (2014) *Galata, Pera, Beyoğlu: Bir Biyografi* adlı eserinde kiliseyle ilgili izlenimlerini aktarırken, kilisenin tarihini özet şeklinde sunup bir gezi kitabından öteye geçen bilgi aktarımlarıyla akademik çalışmalardan da yararlandığını göstermiştir.

3. FRANSİSKENLERİN İSTANBUL'DAKİ İLK İZLERİ

Şekil 3.1 : 13-15 yüzyıl arası İstanbul haritasında Büyük Saray'ın bulunduğu alan (Müller-Wiener, 2002, s. 27).

Hristiyanlığın Katolik mezhebine bağlı bir tarikat olan Fransiskenler'in İstanbul'daki mevcudiyeti 1220 tarihinden itibaren takip edilebilmektedir. Bizans İmparatoru II. Andronikos Paleologos'un izniyle, çarşıya yakın boş bir alanda inşa edilen Agora manastırı, büyük olasılıkla *Frères mineurs*'e aitti. *Observance* kolunun genel naibi olan Siena'lı Aziz Bernardino (San Bernardino da Siena) (1380-1444), papa IV. Eugenius'un isteğiyle 1441'de, tarikat mensupları Keşiş Gaspare ile Urbino'lu Keşiş Giovanni'yi İstanbul'a gönderdi. Bu ikisi, inşaatına Keşiş Bartolomeo Goro'nun çoktan başlamış olduğu, tarikata ait bir manastırla kilisenin işlerini ele aldılar. Sant'Antonio dei Cipressi (Servilikteki Sant'Antonio Kilisesi) adı verilen manastır, 1451'de tamamlandı. 1453'te şehir Türklerin eline geçerken din adamları savunmada bizzat yer aldılar. Sonuç olarak manastır yıkıldı, din adamları öldü. Manastır, saray bahçelerine yakın bir yerdeydi (Marmara, 2006, s. 19).

Yıkılan kilisenin yeriyle ilgili olarak Matteucci (1975, c.1 s. 217) Bizans devrinde İsa'nın haçının muhafaza edildiği, saray ileri gelenlerinin belli dönemlerde ziyaret ettiği Büyük Saray (şekil 3.1) arazisi içinde yer alan Aziz Basileus Kilisesi'nden bahseder. Büyük Saray terk edildikten sonra bu kilisenin İmparator VIII. İohannes Paleologos (1392-1448) tarafından Fransisken rahiplere bağışlandığı ve daha sonra yıkılan bu kilisenin yerine inşa edilen yeni kilisenin etrafına da süs amaçlı servi ağaçlarının dikildiğinden bahseder ve kilisenin adının buradan geldiğini belirtir.

4. İSTANBUL'UN FETHİ VE GALATA'DA BİR FRANSİSKEN KİLİSESİ: SANTA MARIA DRAPERIS

İstanbul'un Beyoğlu ilçesi Osmanlı dönemi öncesinden başlayarak bölgenin Katolik nüfusunun yoğunlaştığı alanların başında gelmiştir. Bizans'ta resmi din olan Hristiyanlık Ortodoks mezhebi ile temsil edilirken özellikle Bizans'la ilişki içinde bulunan tüccarların önemli bir kısmının Katolik mezhebine mensup olduğu anlaşılmaktadır.

Söz konusu tüccar grupları Bizans devrinde bugünün Fatih ilçesine karşılık gelen sur içi İstanbul başkentken o yakada konumlandığına dair de bilgiler bulunmaktadır. Orta Çağ'da İtalyan tüccarların liderleri Venedikliler ve Cenovalılar başta olmak üzere denizle bağlantılı İtalyan şehir devletleri, ticaret yaptıkları coğrafyada uzaklara gitmelerine olanak sağlayacak güvenli "durak"lara ihtiyaç duymuşlardır. Çok çeşitli yönlerden gelen, çeşitli milletlerden tüccarların kaynaşıp dağıldığı Konstantinopolis, en önemli "durak" olarak İtalyan Ticaret Kolonileri için özellikle 11. yy' dan sonra çekim alanı olmuştur. Haliç'in güney sahilinde batı-doğu ekseninde sırasıyla Venedik, Amalfi, Pisa ve Ceneviz Ticaret Kolonileri bulunuyordu (Ağır, 2013, s. 11-12).

Söz konusu kolonilerden bir kısmı ticaretteki varlıklarını yitirmişler bir kısmı ise Haliç'in karşı yakasında barınmışlardır. Buradaki kolonilerin başlıcası Cenova kolonisi olmuştur. Hala gündelik yaşamda Haliç'in iki kıyısını birbirine bağlayan Galata Köprüsü ve Beyoğlu'nun simge yapısı Galata Kulesi'nde dahil yaşayan Galata ismi dahil olmak üzere bazı sözcüklerin de Cenova kökenli olduğu ifade edilmektedir.

Katolik Kilisesinin yönetim mekanizmasına göre İstanbul ve çevresinin bağlı bulunduğu Piskoposluğun merkez kilisesi (Latin Katolik Katedrali) de Galata ve Pera çevresinde konumlandığı takip edilebilmektedir. 1802 yılına değin Aziz Georgios Kilisesinde bulunan Piskoposluk makamı, bu tarihte İstiklal Caddesi'ne, bugün Surp Yerrortutyun adı ile Katolik Ermeni Cemaatine ait bulunan kiliseye taşınmış ve XIX. yüzyıl ortasına değin burada kalmıştır (Bornovalı, 2016, s. 45).

Cenova kökenli bir ailenin bağışıyla inşa edilen Santa Maria Draperis Kilisesi de hem Katolik nüfus yerleşiminin özellikle Haliç'in kuzey kıyısında bulunması eğilimini takip etmiş hem de öncelikle Galata bölgesinde ardından da gelişmekte olan Pera bölgesinde yer alarak kentin Katolik katedralinin izlediği güzergaha paralel bir yaşam döngüsüyle öncelikle Galata'da kurulmuş ardından da Pera'daki bugünkü konumuna nakledilmiştir.

4.1 Galata'daki Santa Maria Draperis Kilisesi

4.1.1 İstanbul'da Cenova kökenli hayırsever bir aile: Draperisler

Cenova kökenli Draperis ailesi Galata'da izi takip edilebilen tüccar ailelerin önde gelenlerinden bir tanesidir. Ailenin soyadı “draperi” kumaş sözcüğüyle aynı kökenden gelmekte ve fertlerinin iştiğal ettiği işkolunu ifade etmektedir.

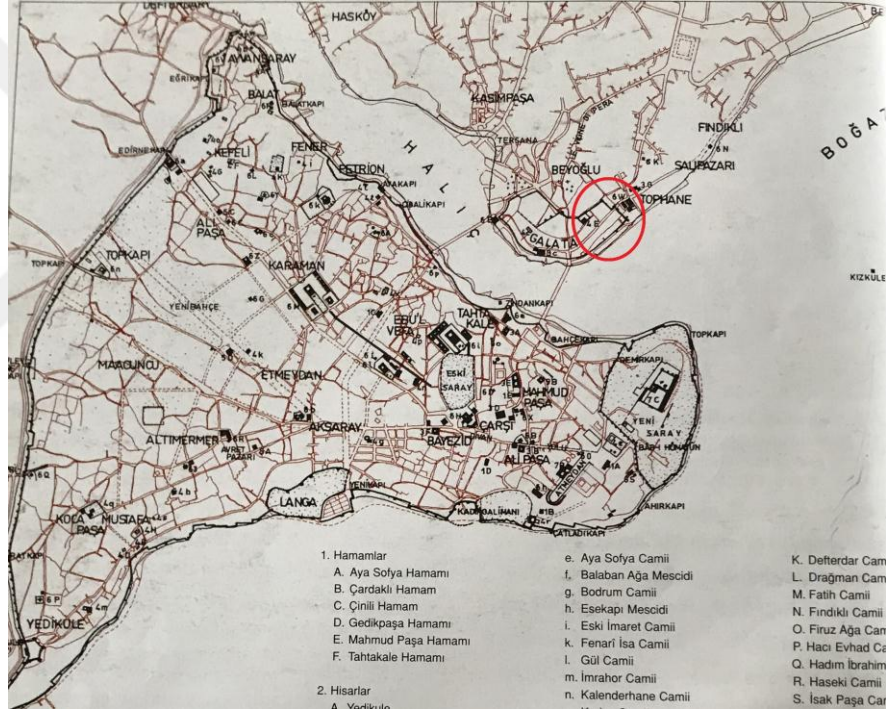
Galata bölgesindeki nüfuzları XIII. ve XIV. kade asırlara kadar uzanmaktadır. İsimleri ilk olarak 13 Mart 1261 tarihinde VIII. Mihail Paleologos (1259-1282) ve Cenovalı elçiler arasında imzalanmış Ninfeo Anlaşması'nda geçmektedir. Anlaşmada aile üyelerinden Matteo ve Elion Draperis'in isimleri yer almaktadır (Url-1). Yine 1382 yılında Cenova Cumhuriyeti ile Bizans arasında imzalanan başka bir anlaşmada Luchino ve Giovanni Draperis isimlerine rastlanmaktadır (Matteucci 1975, s. 313).

Bizans sarayıyla olan bu yakın ilişkileri, Osmanlı sarayıyla da İstanbul'un fethinin öncesinde ve sonrasında devam ettiği gözlenmektedir. Batılı tüccarların 15. yüzyılda Osmanlı devleti için mültezimlik yaptıkları bilinmektedir. Francesco de Draperis, II. Murad'dan (1404-1451) Osmanlı Devleti topraklarındaki şap madenlerinin imtiyazını aldığını belirtir (Fleet, 2009, s. 133).

Ayrıca II. Mehmet (1432-1481), Sakız adasında şap rezervlerine sahip olan ve Hristiyan Sakızlılardan önemli miktarda alacağını tahsil edemeyen Francesco Draperis'in çıkarını korumak için, donanmasına Sakız adasına müdahale etmesini emretmiştir (Dursteler, 2012, s. 214).

4.1.2 Draperisler'in Fransisken cemaatine Galata'daki bağışı

İstanbul'un fethinin ardından uzun süre yurtsuz kalan Fransiskenler ancak 131 sene sonra bir yere kavuşurlar. 1584'de çok zengin ve Nicolo' Draperis'in dindar bir kadın olan dul eşi Clara Bertola, *Frères mineurs* pederlerine bir kilise ile bitişigindeki bir evi bağışladı. Kilisede Bizans'tan kalma bir Meryem ikonası saklanıyordu. Bağışçı Galata'da, bugün Mumhane (şekil 4.1) denen kesimde, denize yakın bir yerde bulunan kilisenin Santa Maria Draperis olarak anılmasını istemişti (Marmara, 2006, s. 64).

Şekil 4.1 : 15-16 yüzyıl arası İstanbul haritasında Galata'daki kilisenin bulunduğu alan (Müller-Wiener, 2002, s. 32).

Bağış 1 Ocak 1585 yılında yapılmış ve belge günümüzde Venedik'te S. Francesco alla Vigna adlı kilisede bulunmaktadır (Matteucci, 1975, c.2, s.308).

Belin'in (1894, s.272) aktardığına göre Clara Bertola'nın bağışladığı kilisenin küçük, harap bir halde olduğunu, kiliseden daha çok ahırını andırdığını ve içinde doğulu tarzda ahşap üzerine yapılmış bir Meryem tasvirinin yer aldığını belirtir.

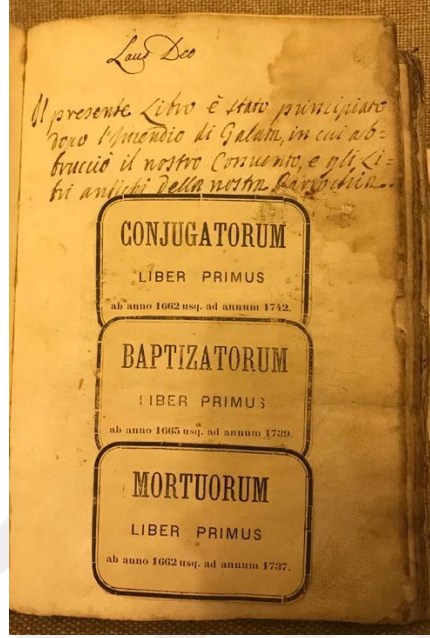
1660'ta Galata'nın tamamı bir yangına kurban gitti, manastırdan ve kiliseden de sadece Meryem ikonası kurtarılabildi. İkona manastırın hamisi Giorgio Draperis'in evinde saklanırken, din adamları yaklaşık on dokuz yıl kiliseleri olmaksızın, izbe ve sefil yerlerde yaşamak zorunda kalmışlardır (Marmara, 2006, s. 64-66).

D'Alessio (1925, s. 59) yanan bu kilisenin Aziz Francesco Kilisesi'nden çok uzak olmadığını, hemen hemen Aziz Petrus Kilisesi kadar büyük olduğunu, girişinin batı yöne baktığını, manastırdan daha çok bir evi andırdığını, kilisenin önünde küçük bir avlu bulunduğunu, üç-dört adet sunağının olduğunu, iyi bakımlı ve süslü bir minberinin bulunduğunu belirtmektedir.

Bertelé (2012, s. 208-230) 1660 yangınında yıkılan kiliseyi Venedik balyoslarının sıklıkla ziyaret ettiklerini ve cenazelerini bu kiliseye defnettiklerinden bahsetmektedir.

Yangından sonra kilise 1662'de yeniden yapılmış; ancak izinsiz yapıldığı için yıkılmış ve kilise arazisi Mehmed Cemal Efendi isminde biri tarafından satın alınmıştır (Bear, 2004 s. 14).

Falcini ve Ceccherelli (1980, s. 25) vaftiz, evlilik ve defin kayıtlarının 1662 yılında başladığını belirtir (şekil 4.3). Bu tarih Mumhane'de yangının hemen ertesinde izinsiz olarak inşa edilen ve kısa süre sonra yıkılan kilisenin inşa yılına karşılık gelmektedir.

Şekil 4.2 : Kilisede kaydı tutulan evlilik, vaftiz ve vefatları gösteren 1662 tarihli defter (Balcı, 2017).

Defterin başlangıç sayfasında, kilisenin birkaç yıl sonra Pera'ya taşınmasına neden olacak olan 1660 Galata yangınına atıfla, İtalyanca “iş bu kitap kilisemizi ve eski kitaplarımız yakan Galata yangınından sonra hazırlanmıştır” şeklinde not düşülmüştür (şekil 4.2).

Şekil 4.3 : Kilise cemaatinin evlilik, vaftiz ve ölüm kayıtlarının tutulduğu defterler (Balcı, 2017).

4.2 Pera'daki Santa Maria Draperis Kilisesi

Pera bölgesinin görüntüsü İstanbul'unkinden çok farklıdır. 1453-1454'te surları kısmen yıkılmış olmasına rağmen bölgeyi gene de iyi korumaktadır. Bu bölgede dar ve dik sokakların iki yanında Cenova geleneğinin ürünü yüksek taş yapılar yer alır. Eski merkezde yerleşmiş İtalyan tüccarların yanı sıra burada 16. yüzyılın ikinci yarısında itibaren Avrupa ülkelerinin Babıâli'ye gönderdikleri elçiler oturlar. Eski kentin surlara yakın ve surlarla çevrili bölgelerinde ise 13. ve 14. yüzyıldan itibaren buraya yerleşmiş Latin tarikatlarının mensupları, Dominikenler, Fransiskanlar ikamet eder (Müller-Wiener,2002, s.33-34)

Matteucci (1975, c.2 s.425) Santa Maria Draperis Kilisesi'nin günümüzde üzerinde bulunduğu arazinin Antonachi'nin kızı Battistina adında birinden satın alındığını belirtmektedir. Hatta din adamlarına gayri menkul satışı yasak olduğu için satın alma işlemi dönemin Venedik Elçiliği'nin baş tercümanı Tommaso Tarsi adına yapılmıştır. Satın alma işleminin Türk makamları nezdinde, Tophane kadısı Mustafa oğlu Ahmet Efendi huzurunda 17 Ekim 1678 yılında yapıldığı aktarılmaktadır.

Hoenkamp-Mazgon (2002, s.46) arsanın satım işleminde Venedik Elçiliği baş tercümanı Tommaso Tarsia haricinde Hollandalı hekim Henrico Wolde'nin de yer aldığını belirtir. Hatta Babıali ile Venedik'in 1645-1669 yılları arasındaki savaşta olmalarından ötürü Venediklilerin kilise üzerindeki korumalarının kalktığını ve 1672 ile 1692 yılları arasında Fransiskanların himayesini Hollanda elçiliğinin üstelendiğini, kilise yönetiminin Hollandalı Katolik tüccar Philippo Mommartz'ın eline geçtiğini belirtir.

Yeni arazi satın alındıktan sonra 1678'de gene aynı adı taşıyan ahşap bir kilise inşa edilmiştir. Bu arada Draperis ailesi mirasçılarının yangından kurtulan Meryem ikonasını geri aldıkları bilinmektedir. Tarikat, öncelikle dirençle karşılaşsa da Draperis'in mirasçılarından bu hatırayı geri almayı yeni kilisede de yerini teşhir etmeyi başarmıştır. Söz konusu yapının da ağır bir yangın geçirerek 9 Eylül 1697 gecesi

tümüyle ortadan kalkmasına rağmen, Meryem ikonası zarar görmemiş ve günümüze değin ulaşabilmiştir (Marmara, 2006, s. 66).

Ardından kısa süre içerisinde, geçici süreyle ihtiyacı karşılamak üzere, çok nitelikli olmayan malzemeye derme çatma bir kilise inşa edildiği de bilinmektedir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 25). Bu kilise de uzun ömürlü olamamıştır.

Daha kalıcı ve işlevsel bir kiliseyi hayata geçirebilmek için bundan sonraki aşamada Tarikat öncelikle yeni satın alımlarla inşaat yapılabilecek arsayı genişletmek yoluna gitmişlerdir. Burada amaç büyük bir ibadethanenin yanı sıra Fransisken tarikatına bağlı keşişlerin konaklama alanlarını da genişleterek kapasitesini arttırmak da olmuştur. Bu amaca yönelik olarak, uzun uğraş ve pazarlıklar sonucu üç yüz elli beş kuruşa Dimitri Savato adından birinin evini ve arsasını hayırseverlerin yardımıyla 31 Mart 1700’de satın almışlar ve yeni bir kilise inşa etmişlerdir (Matteucci, 1975, c.2s. 443).

1700 yılının Eylül ayında Hollanda elçisinin evinde çıkan yangın kiliseye kadar uzanmış ve kilise tamamen ortadan kalkmıştır. 1700 senesinde çıkan yangın yıldırım düşmesi sonucunda oluşmuş ve dönemin Hollanda elçisi Jacobus Colyer’in hasar tazminatı almak için Hollanda Parlamentosu’na oluşan hasarı detaylı olarak yazdığı bir raporda aktarmış. Raporda yangının 8 Eylül’ü 9 Eylül’e bağlayan gece Maria Volier’in evinde başladığını ve buradaki kanyakların alev alması sonucu sultan ve sadrazamın ve milislerin her türlü yardımı verdikleri halde yangını söndürmekte başarılı olamadıklarını, konsolosluk binasının, kitaplığın yarısının, kışlık erzağın tamamının gittiğini belirtir (Hoenkamp-Mazgon, 2002,s. 47-48).

Falcini ve Ceccherelli (1980, s. 25) 1700 yılındaki yangının ardından kilise ve manastırın 1702 yılında tekrardan inşa edildiğini fakat bu sefer de 1727’de depremde yıkıldığını belirtir. Sonrasında kilise tekrardan inşa edilmiş ancak; 27 Eylül 1767 gecesi kilise karşısında yer alan bir terzi dükkanında çıkan yangının sabaha kadar sürdüğünü ve Sant’Antonio kilisesine değin tüm bölgeyi kül ettiğini belirtir.

Bertelé (2012, s. 314) yangının 26 Eylül 1767 akşamı meydana geldiğini, yangında Napoli Elçiliği, Rusya ve Hollanda elçilerinin sarayları, Santa Maria Kilisesi ve manastırının yandığını, yangın sonucunda bölgenin yıkık bir köy görünümüne büründüğünü ifade etmektedir.

İnciciyan bu dönemde derlediği eserinde durumu şu şekilde dile getirmiştir:

Beyoğlu, tepe üzerinde dört cadde ile dört kısma bölünmüştü ve bundan dolayı oradaki bütün mahalle Dört yol ağzı (Rumca Stavro dromi) tesmiye edilir. Hemen bütün Avrupalılar burada ikamet ettikleri gibi, elçilikler ve üç Latin kilisesi de bu mahallededir. Latin kiliselerinden biri Ste. Marie Draperis (des Draperis) adını taşıyor Kilise 1767'de tekrar yandı, fakat ertesi sene, imparatorluk elçisinin tavassutu ile hükümetten izin alınarak oradaki bütün kiliselerin en güzeli olan kagir bir kilise yapıldı. Rahipler, 250,000 kuruş borç altında kalmış ve onu diğer Hristiyan milletlere satmak mecburiyeti hasıl olmuş iken, 1785 senesinde imparatorluk elçisi bu borcun tediyasını bazı kayıtlarla kolaylaştırmış ve bu suretle kilise rahiplerin elinde kaldı. Rahipler, kilisenin iç kapılarının biri üzerine elçinin bu hizmetine dair bir kitabe yerleştirmişlerdir (İnciciyan, 1956, s. 92).

Kaynaklara göre kitabede:

Magno Viro Ecmo Domno Petro Baroni De Herbert Ratkeal Inter.Cesareo Ob Restitutam Virtute Sua Rem Missionis Cospnae Pp. Min Strict.Ob.S. Francisci Aere Alieno Labantem Eius Alumni, Aeternum Grati Animi Monumentum Pp.Kal.Sextili MDCCLXXXV yazmaktaydı (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 27).

Bu içerikteki kitabe günümüzde kilisenin gözlenebilir alanında bulunamamıştır. Fakat Herbert Rathkeal'ın kilise ile bağlantısının somutluğunu kanıtlayacak şekilde, adının geçtiği başka bir kitabe kiliseye girişte sağ tarafta apsis bölümüne yakın bir konumda almaktadır (şekil 4.4). Kitabe elçinin mezarını belirtmektedir.

Şekil 4.4 : Herbert Rathkeal adına kilisenin sağ duvarına yerleştirilmiş diğer kitabe (Balcı, 2017).

Aynı şekilde Girardelli de (2005, s. 241) kilisenin Ermenilere satılmak istendiğini, Habsburg elçisi Baron Herbert Rathkeal sayesinde satılmaktan kurtarıldığını, kilisenin 1706'den itibaren Habsburg İmparatorluğu'nun İstanbul'daki temsilcilerince himaye edildiğini aktarır.

Falcini ve Ceccherelli'nin (1980, s. 26) aktardıklarına göre kısa süre sonraki bir depremde bu kilisenin yıkılarak kullanılamaz hale gelişinden ötürü kilise cemaati ayinlerini Trinitari kilisesinde ya da Sant'Anonio kilisesinde icra etmeye başlamışlardır.

Söz konusu her iki kilise de Santa Maria Draperis Kilisesi'ne son derece yakın konumda, bugünkü İstiklal Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Bir tanesi (Sant'Antonio) yeri değiştirmiş, az da olsa uzaklaşmıştır (Sammuto, 1996, s. 8). Trinitari kilisesi ise eski Sant'Antonio Kilisesi'nin tam karşısında hala ibadete açık şekilde bulunmaktadır. Katolik Ermeni cemaatine devredilmiş olmasından ötürü “Kutsal Teslis / Üçleme” anlamına gelen ismi muhafaza edilse de Ermenice olarak, “Surp Yerrortutyun”

biçiminde ifade edilmesinden ötürü daha az tanınır hale gelmiştir (Bornovalı, 2016, s. 44).

Yeni kilisenin yapımı için izin elde etme çabaları sürmüştür. Ancak o dönemde ağır savaş koşulları ve veba gibi zorlayıcı sebeplerden ötürü her türlü izin alma sürecinin beklenenden daha uzun sürdüğü anlaşılmaktadır. İzin dönemin Avusturya Macaristan İmparatorluğu elçisi M. Antonio Francesco de Bognard'ın çabaları sonucunda alınmıştır. Elçi İmparator II. Joseph'e durumu bildirmiştir ve elçiden kilise inşası için padişah'tan izin almasını talep etmiştir. Huzuruna gelen Osmanlı elçisine durumu bizzat imparatorun anlatmasıyla süreç göreceli de olsa kolaylaştırılıp hızlandırılmış ve ancak bu şekilde elçinin görevlendirdiği vekil dönemin padişahı III. Mustafa'dan gerekli izni temin edebilmiştir. 22 Haziran 1769'da vefat eden imparatorluk elçisi M. Antonio Francesco de Bognard anısına kilisenin sağ tarafına apsise yakın üst kısımda 1772 yılında keşişlerce bir kitabe (şekil 4.5) yerleştirilmiştir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 26).

Şekil 4.5: İmparatorluk elçisi anısına kiliseye yerleştirilen kitabe (Balci, 2017).

D.O.M

*Inclitio Benefactori suo Ecclmo. D. Antonio Francisco de Bognard Romani
Imperatoris ad Portam Ottomanam Internuntio. XXII Junii MDCCLXIX. Aetate LIV.
Hic condito. Patres huis Ecclesiae Refor. S. Francisi posuere anno MDCCLXXII*

Yeni kilisenin yapımı 13 Haziran 1768’de başlamış 19 Mart 1769’da kilisenin açılışı gerçekleştirilmiştir. Yeni kilisenin inşa sürecinde plan şeması ve diğer unsurlarında köklü değişiklikler öngörülmüştür. Kilisenin arsası büyük ölçüde aynı kalmakla birlikte yönünün İstiklal Caddesi’nden giriş yapılacak şekilde tam ters yöne çevrildiği, Galata’dan simgesel olarak da uzaklaşmaya başladığı aşama budur. Bu süreçte malzeme açısından da radikal değişiklikler söz konusu olmuş, sürekli yangınlar sonucunda yapının defalarca tümüyle yok olmasına yol açan ahşap yerine taş malzeme tercih edilmiştir. Kalın duvarlar ile demir çubukların da kullanılmasıyla deprem riskine karşı da elden geldiğince tedbir alınmasına çalışılmıştır (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 26-27).

Girardelli (2005, s. 241) yeni kilisenin yapımında kullanılan malzemelerin dikkatle seçildiğini, rahipler aldıkları izinle kilisenin yapımında taş malzeme, örtü olarak tonozu kullanabildiklerini ve bu sayede 1831 Pera yangınında diğer bütün Katolik kiliseleri yıkılırken Santa Maria Draperis’in ise hasarsız atlattığını belirtir.

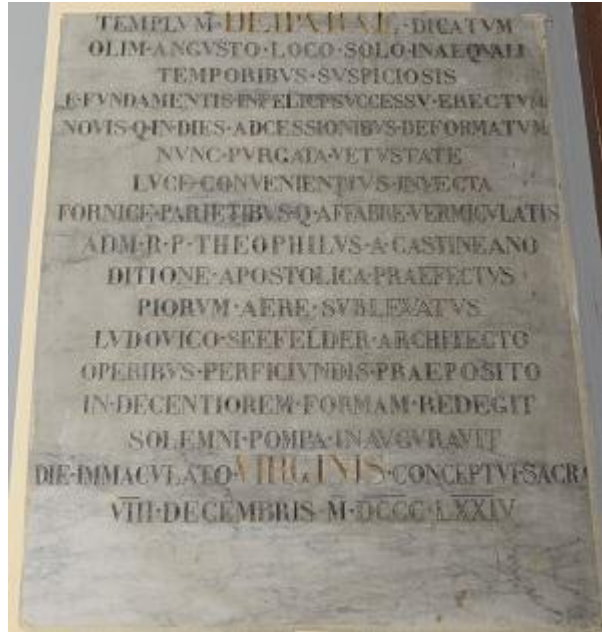
Kilisenin XVIII. yüzyılda Tophane yönünden olan ana girişinin, bugünkü İstiklal Caddesi aksının önem kazanmasıyla ters yüz edilerek şimdi bulunduğu cepheye alındığı; topografyadan oluşan kot farkı sorununu çözebilmek amacıyla, İstiklal Caddesi ile bu yeni giriş arasında bugün de kullanılan uzun giriş merdivenin inşa edildiği Uras, (2012 s. 272) tarafından da gözlemlenmiş ve aktarılmıştır.

BOA, 6 Kasım 1829 (Hicri fi Ca sene 1245) HAT 775/36340-A ve 21 Haziran 1830 HAT 775/36340 (Hicri 29 Zilhicce 1245) gömlek numaralı belgelerden edinilen bilgilere göre; kilisenin yaklaşan şiddetli kış mevsiminden ötürü tamirâtı için Avusturya elçisi tarafından Mimar Ağa ve Galata Nazırlığından ruhsat talep edilmiştir.

Başvuru sahipleri gereken izni alabilmek için dilekçeye kendilerine daha önceki padişah zamanında verilen bir ahidname eklemiş ve ayrıcalık istemiştir. Yapılan incelemelerde Avusturyalılara önce veya sonra verilmiş tuğralı emre kayıtlarda rastlanılmamış olsa bile padişah tarafından kendilerine şeriatın izin verdiği şekliyle ne alçak ne yüksek daha evvel olduğu onarım yapabilmelerine dair ruhsat tevdi edilmiştir.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu uyruklarının ulusal kilisesi olan Santa Maria Draperis, 1874'te baştan aşağı yenilenmiş, büyütülmüş ve tamamlanmıştır (Marmara, 2006, s. 66). Ancak kilisenin ana şemasını bozmadan kilisenin bakımı ve iç süslemeleri yapılan müdahaleler 1958 yılına kadar devam etmiştir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 27).

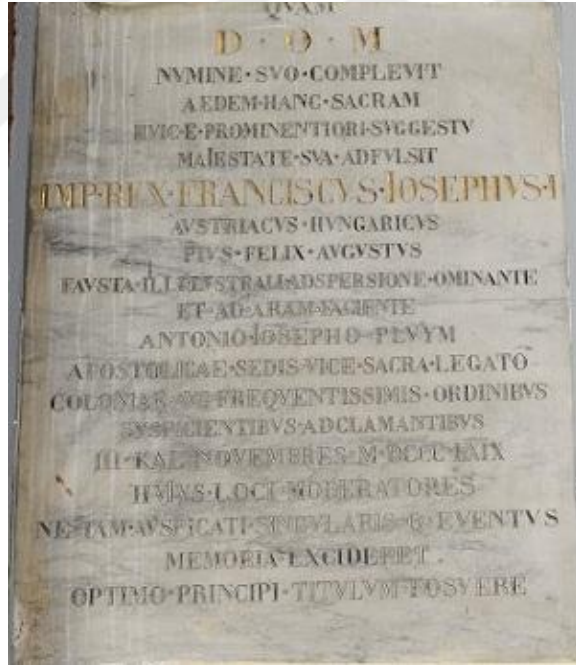
Kilisenin girişinde sol tarafta kapıya yakın bölümde yer alan Latince kitabe yapılan tamiratın Ludovico Seefeldler adında bir mimar tarafından yapıldığını ve 8 Aralık 1874 Immaculata Bayramı'nda (Günahsız/Lekesiz Meryem) kilisenin açılışının yapıldığını belirtmektedir (şekil 4.6).

Şekil 4.6: Kilisenin girişinde solda yer alan kitabe (Balcı, 2017).

*Templum Deiparae Dicatum. Olim. Angusto. Loco. Solo. Inaequali. Temporibus.
Suspiciosus. E. Fundamenti. Infelici. Successu. Erectum. Novisque. In. Dies.
Adcessionibus. Deformatum. Nunc. Purgata. Vetustate. Luce. Convenientibus.
Invecta. Fornice. Parietibusque. Affabre. Vermiculatis. Admodum. R.P. Theophilus.
A. Castinetano. Ditione. Apostolica. Praefectus. Piorum. Aere. Sublevans. Ludovico
Seefeldler. Architecto. Operibus. Perficiundis. Praeposito. In Decentiorum
Formam. Redegit. Solemni. Pompa. Inauguravit. Die. Immaculato. Concaptui.
Virginis. Sacro. VIII Decembris MDCCCLXXIV*

Kilisenin ana mekanına girişte hemen sağ tarafta ise Süveyş Kanalı'nın açılışına gitmek için yola çıkan dönemin Avusturya-Macaristan İmparatoru I. Fransuva Jozef'in 29 Ekim 1869 İstanbul ziyaretinde kilise yaptığı yardımlardan ötürü anısına yerleştirilmiş başka bir kitabe yer almaktadır (şekil 4.7). Kitabe aynı yılın kasım ayında yerleştirilmiştir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 33).

Şekil 4.7: Kiliseye girişte sağda yer alan İmparator I. Fransuva Jozef adına yerleştirilmiş kitabe (Balcı, 2017).

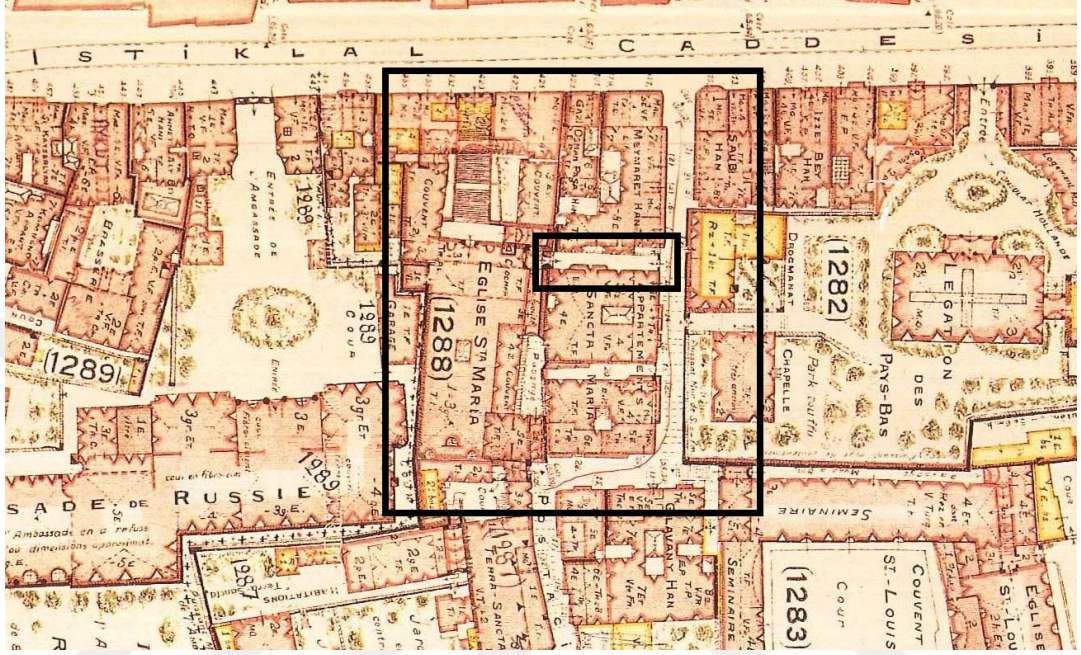
Quam

D.O.M.

*Numine Suo Complevit Aedem Hanc Sacram Huic E Proeminentori Suggestu
Majastate Sua Adfulsit. Imp.Rex.Farnciscus Josephus I, Austriacus Hungaricus Pius
Felix Augustus. Fausto Illi Lustrati Adspersione Ominante Et Ad Aram Faciente
Antonio Josepho Pluym Apostolicae Sedis Vice Sacro Legato Coloniae Aug
Frequentissimis Ordinibus Suspicientibus Adclamantibus. III Kal Novem Memoria
Excideret Optimo Principi Titulum Posuere*

BOA, 22 Ocak 1919 yılında (22 Kanunusani 335) tarihli HR.HMŞ.İŞO 1.42.02.1 numaralı belgede kilise ve kiliseye ait Osmanlı Devleti'nde bulunan diğer yapı müesseslerinin Avusturya himayesinde İtalya himayesine geçtiği belirtilmektedir.

5. YAPININ İNCELENMESİ

Şekil 5.1: Pervititch Haritası'nın 1932 tarihli paftasında Santa Maria Draperis Kilisesi ve kiliseye açılan eski geçit.

Kilise, Beyoğlu İlçesi'nde, İstiklal Caddesi üzerinde Tünel-Galatasaray arasında, İstiklal Caddesi'ne cephe veren ve zemin katında dükkanlar bulunan Santa Maria Hanı ile kiliseyi her iki yanından öndeki han binasına bağlayan kilise lojmanlarıyla birlikte bir kompleks oluşturacak şekilde eğimli bir arazi üzerinde yer almaktadır (şekil 5.1). İstiklal Caddesi üzerinde han binasının zemin katında yer alan ana kapıdan merdivenlerle kiliseye inilmekte, yine kiliseye ait olan lojmanlara giriş ise ara kotlardaki platformlardan sağlanmaktadır. Merdivenlerin bitiminde solda lojmanların altında yer alan geçit Tomtom Kaptan Sokağı'na açılmakta ve Santa Maria Geçidi olarak bilinmektedir (Salman, 1994, s. 455-456). Ancak Postacılar Sokağı'na açılan bu geçit günümüzde Meymaret Han ile Santa Maria Apartmanları arasında yer almaktadır ve aktif olarak kullanılmamaktadır. Geçit yapının iç avlularından biri gibi işlev görmekte ve ileride açıklanacağı gibi çok sayıda mezar barındırmaktadır (şekil 5.2).

Şekil 5.2: Kilisenin Postacılar Sokağı'na açılan kapı ve geçidin genel görünüşü (Balcı, 2017).

5.1 Yapının Ana Giriş

Yapı İstanbul'un ana arterlerinden birinin üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca önemli iki dış temsilcilik Rusya ve Hollanda Büyükelçilikleri (günümüzün Başkonsoloslukları) arasında konumlanmaktadır. Bu nedenlerle bölgeyi belgeleyen en erken çalışmalar dahil olmak üzere kent haritalarında yapının bulunduğu alanın kapsandığı ve yapının işaretlenmiş olduğu gözlemlenmektedir. Bu haritalar küçük ölçekli ve yapıyı değil tüm bu bölgeyi kayıt altına almayı hedef alan kayıtlar olduğu için yapı hakkında ayrıntılı veriler sunmaktan uzaktır. Yine de her biri, yapının son 150 yıllık geçmişini takip edebilmek açısından kaynak niteliği taşımaktadır.

Bunların arasında en erken tarihli örnek 1858-60 yılları arasında hazırlandığı bilinen d'Ostoya haritasıdır. Tek orijinal nüshası İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Atatürk Kitaplığı'nda bulunan ve "Plan Général de Galata, Péra, Pancalti" başlığını taşıyan bu harita bu ifadeden de anlaşıldığı gibi çok geniş bir alanı kapsamakta, ancak

buna rağmen 1/2000 ölçeği sayesinde kilise hakkında fikir verecek ayrıntılara ulaşılmasını mümkün kılmaktadır.

Şekil 5.3 : 1858-60 yıllarına tarihlenen d'Ostoya haritasında, çerçeve içinde Santa Maria Draperis Kilisesi.

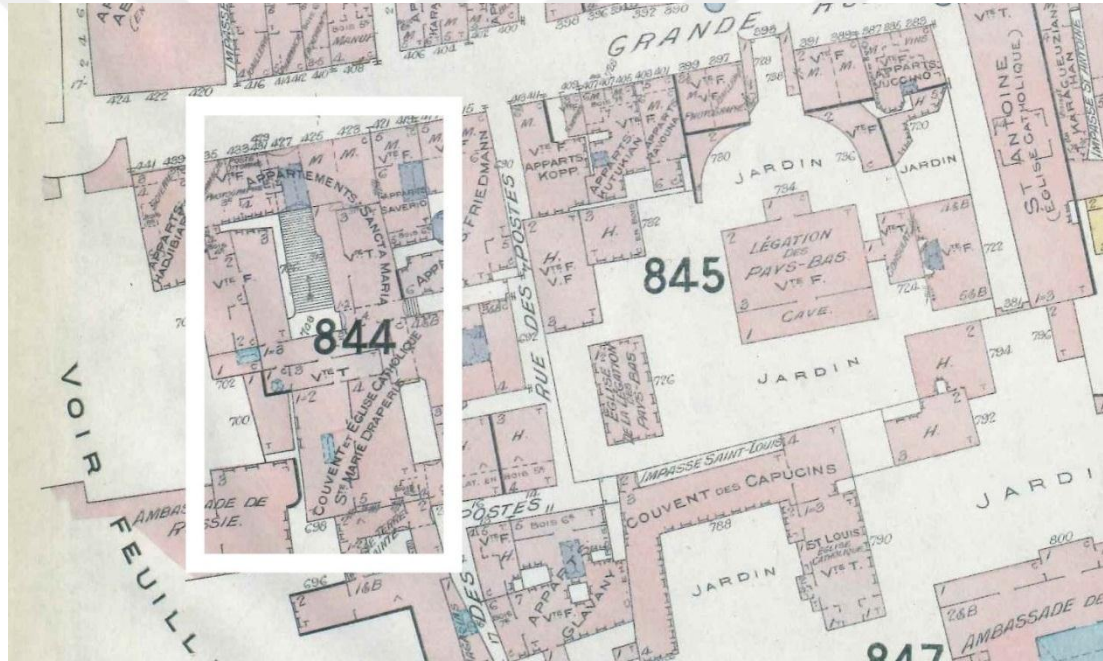
D'Ostoya haritası (şekil 5.3) kiliseyi Fransızca olarak “Eglise Catholique de la Vierge” şeklinde belirtmektedir. Yapı grubu hakkında bundan başka bir ayrıntıya yer vermemektedir. Dikkatle bakıldığında İstiklal Caddesi'nden çok düzenli olmayan bir geçiş hattıyla avluya doğru giriş yapıldığı izlenebilmektedir. İlk aşamada muhtemelen bir koridor formunda olan bu geçiş (basamak çizimi yer almamaktadır) ikinci bölümünde ise takriben koridorla aynı uzunlukta bir merdivenle ana ibadethane yapısının önündeki avluya inildiğini göstermektedir. Bu haritada arsa içinde, İstiklal Caddesi'ne bakan yönde iki geniş yapı olduğu görülmektedir. Bunlar henüz farklı kapı numaralarına bölünmemiştir. Dolayısıyla dükkân gibi bağımsız bölümler oluşturulmadığı izlenimi uyanmaktadır.

D'Ostoya haritasından 35-40 yıl kadar sonra, 20. yüzyılın bitimine doğru çizilen Huber haritasında (şekil 5.4) ise daha kesin hatlarla yansıtılan bir görünümle

yüksek kottaki sundurmalı geçitlere benzer bir görünüm kazandığı kavranabilmektedir.

Sözü edilen merdivenlerin bu haritaların her ikisinde de henüz İstiklal Caddesi'nden ana ibadethane yapısına yönelik merkezi bir aks üzerine yerleşmediği gözlenmektedir.

Bu dönemde yayınlanan (1904) bir diğer harita olan Goad sigorta haritasındaki (şekil 5.5) ilgili pafta da hayli kapsamlı bir görünüm sunmaktadır.

Şekil 5.5 : 1904 Tarihli Goad sigorta haritasında Santa Maria Draperis Kilisesi (çerçeve içinde) ve çevresi (Dağdelen 2007).

Bu haritanın yayın tarihi olan 1904 yılının, İstiklal Caddesi yönündeki cephelyi oluşturan hanın inşa tarihi olmasıyla birlikte ölçümlerin daha önceden yapıldığı, han yapısının haritada yansıtılmadığı gözlemlenmektedir. Han olacak blokların bugünkü manastır bölümünün de bir kısmını içine alacak şekilde “Sancta Maria Apartmanları” olarak isimlendirildiği gözlemlenmektedir. Aynı parsel içerisinde ve andaki Postacılar Sokak yönünde cepheleri olacak şekilde inşa edilecek bugünün Santa Maria

Apartmanları'nın yapımına ise henüz birkaç sene vardır. O yapıların yerinde de birkaç parça halinde bloklar göze çarpmaktadır.

Bu haritada izlenen bir diğer özellik ise caddeden ibadethaneye erişim sağlayan merdivenlerin hayli geniş ve sahanlıksız olarak yansıtılmasıdır. Bu durum önceki haritalardan çok farklı olmakla birlikte birkaç yıl sonraki harita ile de ilgisi yoktur. Söz konusu farklılık on yılda birçok ciddi bir merdiven tadilatı yapılıyor olmasından ziyade blokları ölçmekte gösterilen hassasiyetin merdivenleri aksettirmekte gösterilmemesiyle açıklanabilir. Özünde bir sigorta haritası olan Goad'ın sigortalananabilir değeri olan unsurları eksiksiz, diğerlerini ise daha şematik biçimde yansıtması anlaşılabilir.

Şekil 5.6: 1913-1914 tarihli “Alman Mavileri”nde çerçeve içinde Santa Maria Draperis Kilisesi (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

20. yüzyılın ilk çeyreğinde çizilen ve “Alman Mavileri” tabir edilen haritalarda (şekil 5.6) da kilisenin bulunduğu bir pafta yer almaktadır. Burada yapı ilk kez ve çevresiyle ilgili topografik ölçüler de belirtilmiş olarak kayda geçirilmiştir ve kilise Türkçe “Sent Mari Kilisesi” şeklinde tanımlanmıştır. Bu haritada, diğerlerinden farklı olarak yapıların ayrıntıları yerine büyük ölçüde cadde, sokak ve geçitlerin ayrıntıları üzerinde

durulmuştur. Bu nedenle de yeni yapılmış olan hanın varlığı başka kaynaklardan bilindiği için anlaşılabilmeyle birlikte hakkında fazla veri alınamamaktadır.

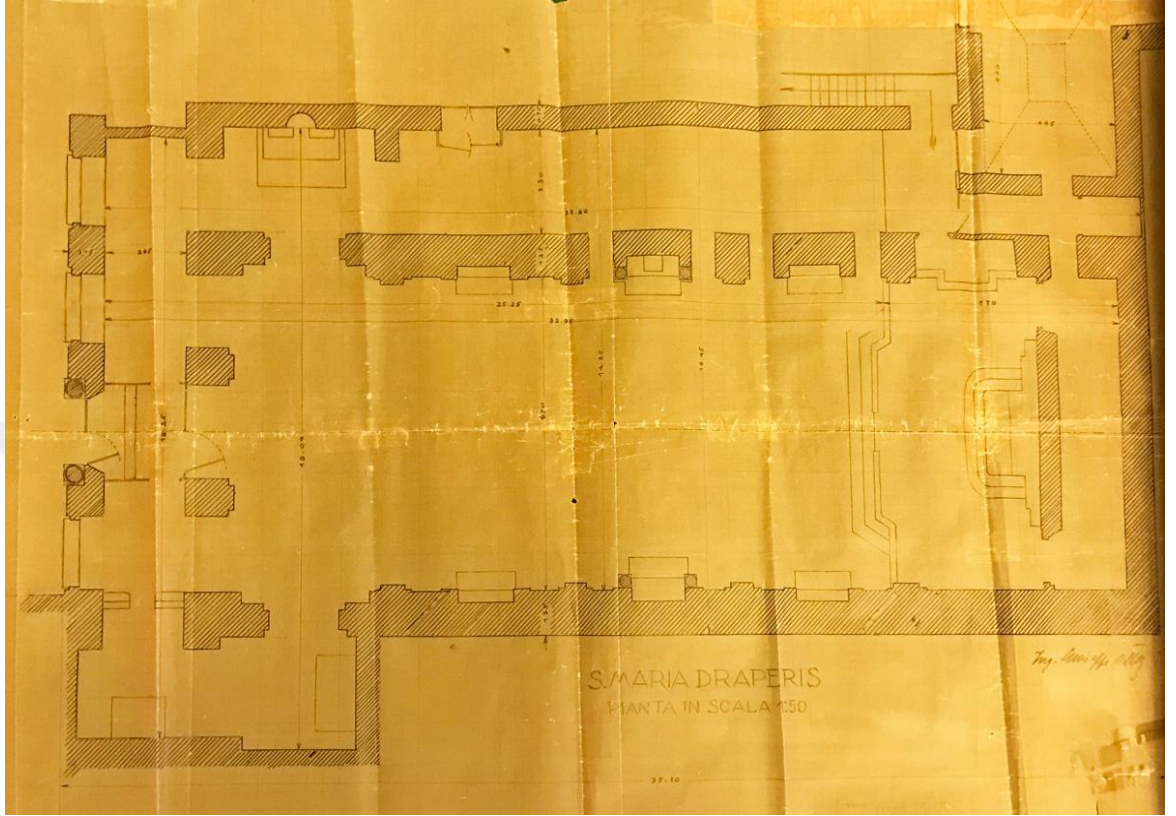
Diğer yandan caddeden avluya ulaşan merdiven ilk kez bu denli net şekilde kavranabilmektedir. Bu merdiven zaman içinde çeşitli değişimlere uğramış olan bu unsurun günümüzdeki haline en yakın aşamasıdır: Caddeden geçişte önce 15 kadar basamak sayılmakta ardından bir sahanlık gelmektedir. Buradan soldaki manastır alanının iç mekanlarına yönelmenin mümkün olduğu görülmektedir. Ardından 20 kadar basamak ve yine bir sahanlık bulunmaktadır. Bu da sol taraftaki sundurma aracılığıyla iç mekanlara yönlendiren bir sahanlıktır. Daha sonra en sondaki 10 kadar basamaktan oluşan parça gelmekte, bununla ana ibadethanenin kapısının bulunduğu avlu kotuna ulaşılmaktadır. Ayrıca, caddeden gelen merdivenin kilisenin ana kapısına yönelik aksa çok daha yakın bir çizgi üzerine konumlandığı da gözlemlenmektedir. Günümüzde bu merdiven 50 basamaktan oluşmaktadır.

Bir önceki haritadan (Huber) bu yayına değin geçen zamanda yapıda bir diğer önemli gelişme olmuş ileride açıklanacağı gibi, İstiklal Caddesi cephesindeki yapı grubu tümüyle bir iş hanına dönüştürülecek şekilde yeniden inşa edilmiştir.

5.2 Plan Özellikleri

Kilise, 27.65m uzunluğunda, 15m genişliğindedir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 29).

Kilisenin çapraz tonuz ile örtülü narteksi, dikdörtgen planlı ve beşik tonoz ile örtülü ana mekâna açılır. Ana mekâna girdikten sonra kilisenin solundaki yan nef yine beşik tonoz ile örtülü olup geniş ayaklara ve duvarlara oturmaktadır. Diğer tarafta kiliseye girişte sağda, yan nef bulunmadığından ana mekân açıklıksız bir duvara oturmaktadır (Salman, 1994, s. 456).

Şekil 5.7 : Kilisenin planı (Kilise arşivi, Balcı 2017).

Planın sağ altında yer alan isim 1874'te kiliseyi baştan aşağı yenileyen Ing. Ludovico Seffelder'i düşündürmektedir (şekil 5.7).

5.3 Cephe Özellikleri

Doğu-batı eksenindeki yapının batı cephesi üzerinde ve yarım yuvarlak çerçeve içinde mozaikten yapılmış Meryem Ana tasviri yer almaktadır. Bulutlar içinden çıkan iki melek figürü üzerinde yükselen Meryem Ana, Batı gerçekçiliğinin özelliklerini taşımaktadır. Yapının ekseninde yer alan mermer çerçeveli kapı, sivri kemerli kompozisyonu nedeniyle Neo-Gotik özellikler taşımaktadır. Kilise, cephelerde yarım yuvarlak kemerli pencere açıklıklarına sahiptir (Şarlak, 2010, s. 69).

Sade bir cepheye sahip olan kilisenin günümüzdeki halini 1970 yılında yapılan radikal müdahale ile kavuşmuştur (şekil 5.8) (şekil 5.9). 1970’de kilise cephesinin tüm dış sıvası sökülüp yerine taş karışıklı harç sıvanıp blok taşa benzer dikdörtgen hatlarla bezenmiştir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 54).

Cephede yer alan Meryem’in göğsü yükselişini simgeleyen mozaik (şekil 5.10) bezeme Milanolu Ditta Marmi tarafından Peder Ezio Fierli’nin katkılarıyla 1954 yılında yapılmıştır (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 52).

Şekil 5.8 : Kilise cephesinin günümüzdeki hali (Balcı, 2017).

Mermer kaplamalı kilisenin giriş kapısının iki yanında yuvarlak kemerli iki adet büyük pencere yer almaktadır. Kapı süslemesi iki sütun ve alınlık üzerinde yer alan haç ile zenginleştirilmiştir. Kapının yanlarındaki pencerelerin üzerinde ise daha küçük

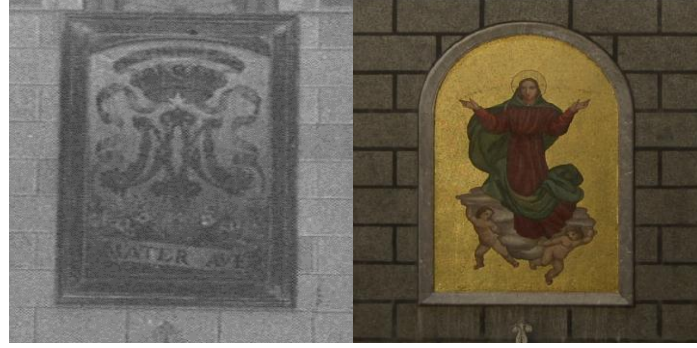
boyutta olup üslup bakımından alttakilerden farklıdır. Solda kilisenin manastır girişine yakın olan pencerenin içine ayrıca bir saat yerleştirildiği gözlemlenmektedir.

Üçüncü kat cephe hizasında ise kareye yakın formda panjurlu sade sayılabilecek beş adet pencere yer almaktadır. Diğer pencereler göre daha yalın bir süslemeye sahiptir.

Şekil 5.9 : 1970’de yapılan müdahale öncesi kilise cephesi (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 31).

1970 yılında cepheye yapılan müdahale öncesinde Meryem’im Göğe Yükselişini temsilen konulan mozağin yerinde Mater Ave yazıtlı başka bir mozaik yer aldığı gözlenmektedir.

Şekil 5.10: Solda: Müdahale öncesi cephedeki mozaik (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 31), sağda müdahale sonrası günümüzdeki mevcut mozaik (Balcı, 2017).

5.4 İç Mekân

Kilisenin iç mekânında yer alan dinsel ikona, tablolar, sunaklar, heykeller ve vitraylar EK A.5’te kilise vaziyet planı üzerinde bulundukları mevcut yerleri ile belirtilmiştir.

5.4.1 Giriş ve tonoz süslemesi

Kilisenin içi mekânı farklı sanat üsluplarının uygulamalarını sergilemektedir. Örneğin tonoz örtünün Neo-Bizans, ithal bir düzenleme olan ana sunağın barok özellikler göstermesi, papaz odasının “Osmanlı barok tarzı” olarak nitelenebilecek bir içerikte olması başlıca tespitler arasındadır.

Kiliseye girişte küçük bir hol yer almaktadır. İç mekâna ahşap kapıyla çevreli bu küçük holün sağında ve solunda bulunan kapılardan giriş sağlanmaktadır. Kapının üzerindeki cam bölmeler üzerinde; on iki yıldızla donatılmış Meryem’in sıfatlarından “Mater Ave M-A” ilk iki harfi ve “İsa monogramının simgesi olan X-P” harfleri yer almaktadır. Chi (X) ve Rho (P) Christos ‘ΧΡΙΣΤΟΣ’ isminin ilk iki harfine karşılık gelmektedir (şekil 5.11). Burada bir “Christomonogram” (İsa Monogramı) uygulaması söz konudur (Taş ve Özcan, 2015, s. 250).

Şekil 5.11: Kiliseye girişte kapını üzerinde yer alan Meryem ve İsa sembolleri (Balcı, 2017).

Ana mekâna geçişi sağlayan bu kapının hemen sağında İsa'nın vaftizini simgeleyen bir duvar resmi ve önünde vaftiz teknesi yer almaktadır (şekil 5.12). Duvardaki fresk, vaftiz teknesi ve kilisenin ana nef boyunca sağ ve sol pilastırlar üzerine yerleştirilmiş seramikten Haç Yolu'nu (Via Crucis) betimleyen eserler Peder Alberto Farina'ya aittir, 1959 yılında yapılmıştır (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 33).

Şekil 5.12 : Solda: Vaftiz freski ve teknesi, sağda Haç Yolu seramiklerinden bir örnek (Balcı, 2017).

Kilisenin girişinde sağ tarafta vaftiz sahnesinin hemen ilerisindeki niş ise kilisenin duvarında oluşan su sızıntısı gidermek amacıyla 1971 yılında açılmıştır. Doğal kaya

görünümdeki bu nişe daha sonra küçük bir Meryem (Madonna di Lourdes) heykeli (şekil 5.13) yerleştirilmiştir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 33).

Şekil 5.13 : Kiliseye girişte sağda oyukta yer alan Meryem heykeli (Balcı, 2017).

Kilisenin girişinde ana kapının üzerindeki yer alan kemerlerin üzerinde Dominiken ve Fransisken tarikatlarına ait mühürler (şekil 5.14) yer almaktadır (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 32).

Şekil 5.14 : Solda Fransisken mührü, sağda Dominiken mührü (Balcı, 2017).

Tonozun Neo-Bizans üslubunda bezendiği söylenebilir (şekil 5.15). Tonoz kornişini boyunca pencere ve kemerlerle ayrılmış Meryem'e özgü sıfatlar içeren madalyonlar

bulunmaktadır. Madalyonların üzerinde ise haç figürleri yer almaktadır. Kilisede ana sunağıyla beraber toplamda yedi adet sunak bulunmaktadır.

Şekil 5.15 : Kilise tonozun genel görüntüsü (Balci, 2017).

Şekil 5.16: Kilise tonozunda detaylar (Balci, 2017).

Tonoz, kilisenin apsis bölümünde melek figürleriyle bezenmiştir; melek figürleri arasında stilize edilmiş Mater Ave simgesi M-A yer almaktadır ve tonozun geri kalan kısmında ise insan yüzlü Kerubim motifi tercih edilmiştir (şekil 5.16).

Neo-Bizans olarak adlandırılan üslup Avrupa mimarlığı bağlamında özellikle erken 19. yüzyılla birlikte görülmektedir. Bu üslubun ana biçim kaynakları arasında İstanbul Ayasofyası'ndan bezeme ayrıntıları, Ravenna örneklerinden türetilmiş bir repertuar hakimdir. 19. yüzyılın birer katalog gibi kullanılmış olan bezeme kitapları Neo-Bizans üslubunun uygulamalarında kaynak oluşturmuştur. Neo-Bizans üslubuyla çoğu zaman yıldızlı bir gökyüzü temsili ile birlikte karşılaşılmaktadır. Bunun özgün karşılığını Ravenna'daki Galla Placidia mezar anıtı sunmaktadır.

5.4.2 Ana sunak

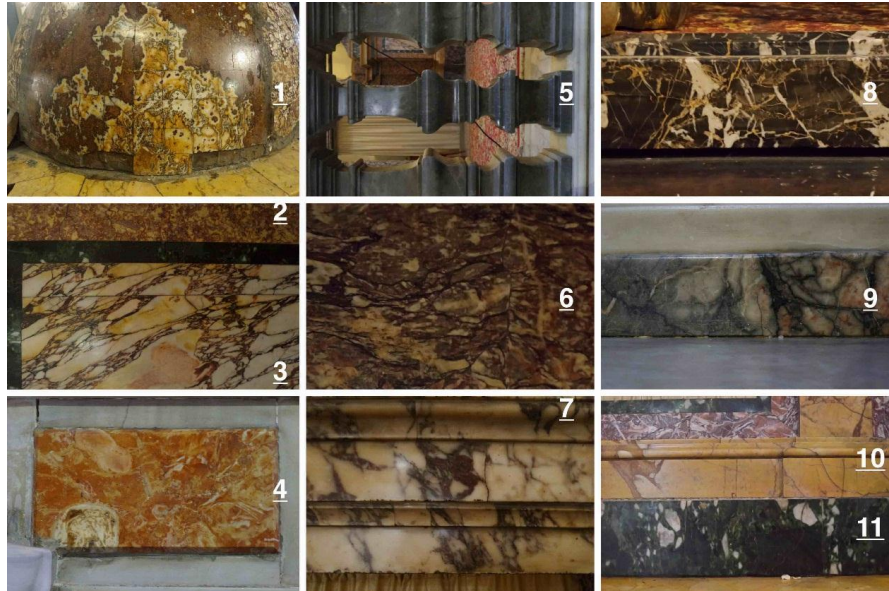
Şekil 5.17 : Kilise ana sunağının genel görüntüsü (Balcı, 2017).

Kilisenin ana sunağı 1772'de İtalya'nın Livorno kentinden getirilmiştir (şekil 5.17). 1769 yılında Papalık Orta Elçisi M. Antonio Francesco de Bognard ve sunağın

masraflarını üstlenen Katolik cemaatin ileri gelen hayırseverce sipariş edilmiştir. Ancak yazılı beyanda bulunmayan hayırseverler öldüğü için sunağın borcu keşişlere kalmıştır. Sunağın sanatçısı Lorenzo Cerotti bizzat İstanbul’a gelmiş ve 25 kasa halinde getirtilen sunağın montajını yapmıştır. 15 Ağustos 1772’de iki piskopos ve halkın katılımıyla sunağın açılışı gerçekleştirilmiştir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 29).

Girardelli (2010, s. 180) İtalya’dan ithal edilen ve yapımında farklı renkte mermerlerin kullanıldığı sunağı “Barok” olarak nitelendirip dönemim üslubunu yansıttığını belirtmektedir.

Sunağın yapımında kullanılan taşların (şekil 5.18) numaralandırılmış şekliyle sırayla isimleri; *Alabastro fiorito* (1), *Broccatello* (2), *Breccia di Settebasi* (3), *Occhio di pavone pavonazzo* (4), *Bigio antico* (5), *Fior di pesco* (6), *Pavonazetto* (7), *Breccia di portoro* (8), *Marmo africano* (9), *Giallo antico* (10), *Verde antico* ya da diğer bir adıyla *Tessaglia*’dır (11),(Borghini, 1989, s. 133-135-198-212-258).

Şekil 5.18 : Ana sunağın yapımında kullanılan malzemelerden detaylar (Balcı, 2018).

Ana sunakta yer alan Meryem tasvirinin yanında lambalık olarak kullanılan iki adet melek heykeli yer almaktadır. Heykeller 1923 yılında Lecce menşeli Ditta Guacci firmasından satın alınmıştır (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 32).

Sunağın yanındaki kapıların üzerindeki alınlıklarda Cebrail ve Mikail ikonaları yer almaktadır. Yapım tarihi bilinmemektedir; ancak kilisenin şapelinde yer alan İsa ikonası ile aynı tarihte yapılmış olma ihtimali yüksektir Aynı melek figürleri kapıların hemen üstünde tonozda da yer almaktadır (şekil 5.17).

5.4.3 Yan sunaklar

İlerleyen zamanlarda kiliseye başka sunaklarda eklenmiştir. Bunlar; kiliseye girişte sağ tarafta yer alan Sant'Antonio ve sol tarafta yer alan Santa Rita da Cascia ve Santa Teresa'ya adanmış sunaklardır.

Bu sunaklardan ilki olan Sant'Antonio sunağı (şekil 5.19), sunak masasının altındaki mermer bir ayak ile bunun taşıdığı bezemeli bir kaide ve üzerinde bulunan Sant'Antonio'un heykelinden ibarettir.

Şekil 5.19 : Sant'Antonio sunağı (Balcı, 2017).

Mermer ayağın ön yüzünün büyük bölümünü, bir daire içerisinde, İsa'nın monogramını (Hristogram) oluşturan X ve P harfleri (Chi ve Rho) kaplamaktadır. Heykelin arkasında duvar içinde bir niş bulunmaktadır. Bu nişin iç yüzey bezemeleri Neo-Bizans referanslar verdiği söylenebilecek mozaiklerden oluşmaktadır. Heykelin kaidesi ise heykelden farklı bir teknik ve bezeme programı ile dört İncil yazarlarının sembollerini taşımaktadır (şekil 5.20).

Şekil 5.20 : Heykelin kaidesinde İncil yazarlarının sembolleri (Balcı, 2017).

Sant'Antonio heykelinin kaidesi sunak masası üzerinde ve iki basamak halinde tasarlanmıştır. İlk ve görece daha geniş basamak taş malzemeyle kurgulanmıştır. Yeşil üç yüzey arasına dar dikey kırmızı parçalarla bölümlene ve hareket katılmıştır. Hemen üzerinde ise Azizin ayak bastığı basamak bulunmaktadır. Burada alttaki yeşil mermerin rengi seramik malzemeyle neredeyse tam olarak elde edilmiştir. Üçer yatay faskialı kare yüzey kabartma betimlemelerin bulunduğu dört yüzeyle sınırlandırılmıştır.

Söz konusu rölyefler Dört İncil yazarlarının simgeleridir: Soldan başlayarak sırayla Aziz Matta'nın simgesi olan Melek, Aziz Markos'un simgesi olan aslan, Aziz Luca'nın simgesi olan Boğa ve en sağda Aziz Yuhanna'nın simgesi olan kartal figürleri yer almaktadır. Bu simgelerin her biri ellerinde (pençelerinde vb) İncil olduğu var sayılabilecek birer açık kitap tutmaktadır.

Heykel seramikten olup, 1959 yılında Peder Alberto Farina tarafından yapılmıştır (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 33).

Şekil 5.21 : Kiliseye girişte solda ikinci kemerin altındaki Santa Rita da Cascia sunağı (Balcı, 2017)

Kiliseye girişte sol tarafta ikinci kemerin altında yer alan Santa Rita da Cascia (şekil 5.21) 1953 yılında Peder Marcello Tedaldi tarafından kiliseye eklenmiştir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 33).

Kiliseye girişte solda yer alan Santa Teresa'ya ait sunak (şekil 5.22) aslında kilisenin şapelinde durmaktaydı; ancak 25 Ocak 1959 - 8 Aralık 1965 tarihleri arasında yapılan II. Vatikan Konsilinde alınan kararlar doğrultusunda şapellerin apsislerinde, orak oluşturacak şekilde, yalnızca çarmıhın olmasına karar verilmiştir. Bu sebeple şapel kurgusuna artık uygun olmayan sunak kilisenin ana ibadet hacmi içerisine taşınmıştır (G. Guastella, kişisel görüşme, 11 Aralık 2017).

Şekil 5.22 : Santa Teresa sunağı (Balıcı, 2017).

5.4.4 Heykeller

Kilisenin kuzey duvarında orta bölümde mermer sütunlar arasında iki eli açık bir biçimde ayakta bir İsa heykeli yer almaktadır (şekil 5.23). Heykel antik Yunan/Roma tarzında bir tapınak girişine benzer bir nişin içine yerleştirilmiş. Heykelin arkasında haç şeklinde bir mozaik bezeme bulunmaktadır. Heykel yerküre biçiminde bir kaidenin üzerinde durmaktadır. Heykelin durduğu mimari sahne Neoklasik üsluptadır. Yüksek kaideler üzerinde Attika tarzı sütun kaideleri, tek ve yüksek yaprak sıralı Korint sütun başlıkları, alçak bir arşitrav ile yazıt frizi ve dişli friz başlıca elemanlardır. Üçgen alınlıklı bu tür düzenlemelerle özellikle Roma mimarlığı bağlamında mezar nişlerinde, yapı cephelerinde (örneğin anıtsal tiyatro cephelerinde) sıklıkla karşılaşılmaktadır. Heykelin üzerindeki arşitravın üzerinde Latince “*EGO STIGMATA DOMINI JESU IN CORPORE MEO PORTO*” yazıtı göze çarpmaktadır. Bu yazıt İsa’nın çarmıha gerilirken ellerine ve ayaklarına çakılan çivilerden ötürü oluşan yara izlerinin acısını yaşayarak Fransisken tarikatının kurucu azizi olan San Francesco’nun da ellerinde hasıl olan yara izlerine atıfta bulunmaktadır. Yazı “İsa Efendimizin yara

izlerini vücudumda taşıyorum” anlamına gelmektedir. Bundan ötürü, heykel, elleri açık ve yara izlerini gösterecek biçimde kurgulanmıştır.

Şekil 5.23: Kilisenin orta sol bölümünde yer alan İsa heykeli (Balcı, 2017).

5.4.5 Dinsel İkona ve Tablolar

Kilisenin ana sunağında bulunan ve Bizans dönemine ait olduğu düşünülen Meryem ikonası, Madam Clara Bertola Draperis tarafından 1585 yılında Fransisken rahiplere bağışlanmıştır (şekil 5.24). 120x86cm boyutlarındaki bu ikona Odegetria Meryem (Yol Gösteren Meryem) olarak tanımlanır ve Meryem çocuk İsa ile tasvir edilmiştir. Bağışlandığı 1585 yılı göz önüne alındığında yapım tarihinin daha önce olduğunu kesindir. İkona 15 Ağustos 1772 yılında Peralı ve Galatalı hayırseverlerce saf gümüşle kaplanmış olması teknik, renk gibi detayları açıklamaya olanak vermemektedir.

İkona,1958 yılında kilisenin baş rahibi Doroteo Baroni'nin isteğiyle Peder Alberto Farina'nın yaptığı güneş ışınlarıyla donatılmış barok özellikler taşıyan bir çerçeve ile kaplanıp bugünkü mevcut görünümüne kavuşmuştur. (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 29). Bu ışınların getirdiği sanat ifadesini “Ampir” uygulamalarla bağdaştırmak mümkündür.

Şekil 5.24 : Madam Bertola Draperis tarafından bağışlanan Meryem ikonası (Balcı, 2017).

Şekil 5.25: Kilisenin sağ duvarında ilk sırada yer alan tablo (Balcı, 2017).

Eserin sanatçısı bilinmemektedir (şekil 5.25). Tabloda, her yıl 8 Aralık'ta kutlanan Madonna Immacolata (Lekesiz, günahsız Meryem) yortusu resmedilmiştir. Tabloda üstte ortada Meryem elleri bitişik vaziyette arkasında ise güneş yer almakta, alt kısımda ise giydikleri sade koyu kahverengi cübbe ve bellerine taktıkları ipten ötürü Fransisken tarikatına mensup oldukları fark edilen iki din adamının betimlemesi bulunmaktadır. Sağ taraftaki figürün elinde çiçekli bir zambak dalı diğerinin elinde ise Papa XIV. Benedictus tarafından kaleme alındığı ifade edilen bir mektup bulunmaktadır. Elinde zambak dalı tutan figür Sant'Antonio di Padova'yı tasvir etmektedir.

Kilisenin sağ duvarında ortada İsa heykelinin (şekil 5.23) karşısında sanatçısı bilinmeyen başka bir Meryem tablosu bulunmaktadır (şekil 5.26). Bu tabloda aynı İsa

heykeli gibi Neoklasik üslupta bir mimari bir dekorun içine yerleştirilmiş. Sütunlar ahşap olup üzeri doğal taş rengine boyanmıştır. Tabloda Meryem'in ellerinden ışık saçtığı gözükmektedir. Tablonun hemen altındaki ahşap kaidenin üzerinde Latince “*SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS*” yazdığı gözükmektedir, “Azize Meryem, bizim için dua et” anlamına gelmektedir.

Şekil 5.26 : Kilisenin sağ duvarında ortada yer alan Meryem tablosu (Balcı, 2017).

Meryem tablosunun ilerisinde apsis kısmına doğru kilisenin bağlı bulunduğu Fransisken tarikatının kurucusu San Francesco'nun tablosu yer almaktadır (şekil 27). Tabloda ortada San Francesco yer almakta ve sol üstte bir melek figürü ve melekten San Francesco'nun ellerine ve ayaklarına inen kırmızı çizgiler gözükmektedir. Bu çizgiler San Francesco'nun ellerinde ve ayaklarında mucizevi bir şekilde oluşan yara

izlerini betimlemektedir. Sol alt köşede ise bu olaya şahitlik eden Fransisken keşişlere has sade bir cübbe giymiş başka bir figür yer gözükmektedir. Bu sahnede San Francesco'nun, İsa'nın çarmıha gerilirken el ve ayaklarına çakılan çivilerden ötürü oluşan yara izlerinin temsili bir şekilde taşıyıcısı olarak azizlik makamına yükseldiğini gösteren an işlenmiştir.

Şekil 5.27: Kilisenin sağ duvarında apsis tarafında bulunan San Francesco tablosu (Balci, 2017).

Şekil 5.28: San Giuseppe'nin ölümü (Balcı 2017).

San Francesco tablosunun karşısında kilisenin sol bölümünde ise San Giuseppe'nin ölümünü tasvir eden tablo yer almaktadır (şekil 5.28). Tablonun ortasında San Giuseppe yatakta ölü bedeni ve başında Meryem ve İsa gözükmektedir, yerde ise iki küçük çocuk göze çarpmaktadır. Sol üst bölümde ise bir melek figürü yer almaktadır.

Kilisenin sol duvarının başlangıcında ise San Rocco tablosu yer almaktadır (şekil 5.29). San Rocco tabloda üst kısımda hacı kostümleriyle tasvir edilmekte, tablonun merkezinde ise yeni doğmuş bir bebek ve etrafında başka figürler gözükmektedir.

Şekil 5.29: San Rocco (Balcı, 2017).

Falcini ve Ceccherelli'ye göre (1980, s. 29) kilisenin duvarları boyunca sıralanmış yan sunaklardaki San Francesco, San Giuseppe ve San Rocco tabloları 1775 yılına tarihlenmektedir. Sanatçısı ya da sanatçıları hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak tablolarda kullanılan teknik Caravaggio tarzında olup, stil bakımından birbirine benzemektedir. Dolayısıyla yapıtların aynı sanatçının elinden çıkmış olma ihtimalini yüksektir.

Kilisenin apsis bölümünde sağ tarafta duvarda, elinde asası ile bir figürün tasvir edildiği bir başka tablo daha bulunmaktadır (şekil 5.30). Figürün hemen altında bir liman şehri yer almakta ve şehrin arkasında bulunan tepede bir kale göze çarpmaktadır.

Eserin sanatçısı, tasvir edilen figür ve yapılış tarihi hakkında bir bilgiye ulaşılammıştır.

Şekil 5.30: Adı bilinmeyen aziz; apsis bölümünde duvarda sağ tarafta (Balcı, 2017).

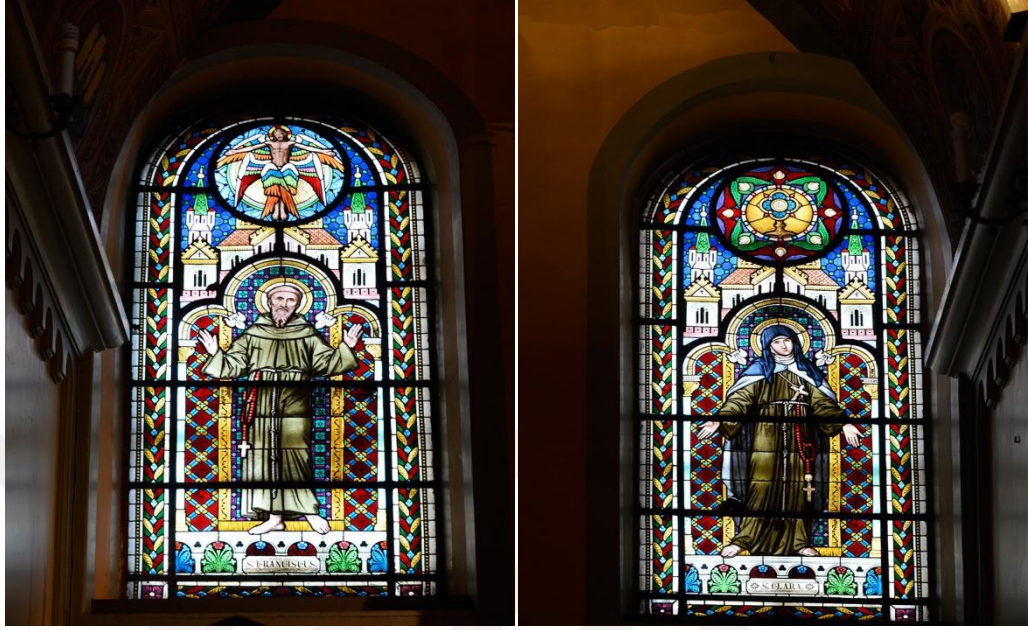
Bir başka tablo ise Messinalı Antonio Coppola adında dindar bir hayırseverin 1836 yılında hediye ettiği elinde mektup tutan (Madonna della Lettera) Meryem tablosudur (şekil 5.31). Tablo Gaetano Messinese isimli bir sanatçıya ait olup çerçevesiyle birlikte 60x10cm boyutlarındadır. Eser o sene İstanbul’u kasıp kavuran veba ve diğer bulaşıcı hastalıklarından koruduğu ve iyileştirdiği inancı yayılmıştır. İnanca göre eserin sergilenmesinde sonra veba durmuştur. Kiliselerde yaşanan hırsızlık olaylarından ötürü güvenlik amaçlı eser kiliseden kaldırılmıştır (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s.29). Eser günümüzde manastırında içinde bir özel bir odada yer almaktadır.

Şekil 5.31 : “Madonna della Lettera” tablosu, günümüzde manastırın içinde özel bir odada bulunmaktadır (Balcı, 2017).

5.5 Vitraylar

Kilisenin apsis kısmında sağ ve sol taraflarda San Francesco ve Santa Clara’yı temsil eden iki vitray, üstte ortada ise yine vitraydan Latin haçı yer almaktadır (şekil 5.32) (şekil 5.33). Vitrayların yapım tarihiyle ve menşeiyle ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak kilisenin şapelindeki vitrayları yapan Floransa menşeli Ditta Fanfani firmasına ait olma ihtimali yüksektir.

Şekil 5.32 : Sol tarafta San Francesco, sağda Santa Clara (Balcı, 2017).

San Francesco elleri havada ve cübbesiyle tasvir edilmiştir. Üzerinde Serafimlere benzer bir şekilde 6 kanatlı İsa tasviri yer almaktadır. Santa Clara ise elleri açık ve aşağı doğru tasvir edilmiştir ve üzerinde Kerubimleri andıran bir motif yer almaktadır.

Şekil 5.33: Apsis bölümünde üste orta bölümde yer alan haç vitrayı (Balcı, 2017).

5.6 Kilisenin Orgu

Org kiliseye girişte üst bölümde yer almaktadır (şekil 5.34). Kayıtlara göre kilisenin ilk orgu 1737'den öncesine dayanmaktadır. 30 Haziran 1737 tarihli kilise arşivi kilisenin arka üst tarafında yan bölümlerde yer alan korolardan bahsetmektedir; fakat bu org 1767 yılındaki yangında kül olmuştur. Yangının ardından 1771 tarihinde Venedik'ten bir org sipariş edilmiştir. Bu org da günümüze ulaşamamıştır. Günümüzdeki org, üzerinde yer alan plakaya göre Fratelli Bossi Urbani firması tarafından 1859 yılında İtalya'nın Bergamo şehrinde imal edilmiştir (şekil 5.35). 1873 tarihinde Fratelli Bossi firmasının bir temsilcisi orgun bakımı için İstanbul'a gelmiş ve sonraki sene yapılacak kilise açılışına yetiştirilmiştir. 1926 yılında org çalışmaz bir vaziyetteymiş; ancak 1931 ve 1951 yıllarında Peder Clemente Marchini tarafından onarılarak kilisenin hizmetine sunulmuştur (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 30-32).

Şekil 5.34: Kilisenin orgu (Balcı, 2017).

Şekil 5.35 : Orgun üzerinde yer alan üretici firmaya ait plaka (Balcı, 2017).

Bossi ailesini İtalya'nın önemli org üreten ailelerinden olup, kökeni Como ve günümüzde İsviçre sınırları içinde kalan eski bir İtalyan kantonu olan Ticino bölgesine dayanmaktadır. Aileye ait ilk kayıt 1646 yılına dayanmaktadır, Bergamo şehrindeki varlıkları ise 1703 ile 1911 yılları arasına belgelenmektedir (Url-3).

5.7 Kutsal Emanetler Odası (Sacrestia)

Kutsal emanetler odasına kilisenin apsis bölümünden ve kilise girişte sol tarafta yan nef ile apsis bölümünün birleştiği bölümde yer alan holden ulaşılmaktadır. Günümüzde bu hol geçişe kapalı olup, bir miktar depo olarak kullanıldığı izlenmektedir. Bir başka giriş ise manastır kısmından kiliseye inen merdivenlerden sağlanmaktadır (şekil 5.36).

Şekil 5.36: Solda kiliseden kutsal emanetler odasına geçişi sağlayan nef, sağda manastırdan odaya inen merdivenler (Balcı, 2017).

Kaynaklar her ne kadar kutsal emanetler bölümünde İsa'nın dikenli tacına ait rölikten bahsetse de (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 32) bugün odada herhangi bir kutsal emanet bulunmamaktadır (G. Guastella, kişisel görüşme, 11 Aralık 2017).

Şekil 5.37 : De Nari'nin tasarımı olan Kutsal Emanetler Odası kapısı (Balcı, 2017).

Ahşap panellerden oluşan bu kapı De Nari'nin kilisenin alt kattaki ana mekânında tek uygulaması olup mimarın 1930'larda yaptığı renovasyon çalışmasının ürünüdür (Uras, 2012, s. 272-277). Kapını üzerinde ortada çarmıha gerilmiş küçük bir İsa heykeli yer almaktadır (şekil 5.37).

Odada günümüzde iki adet tablo yer almaktadır. Bunlar; Pietro Dolci'nin 1696'da yaptığı Çarmıh Sahnesi (şekil 5.38) ve göğsünde yedi hançer taşıyan Meryem tablosudur (şekil 5.39) (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 29-30).

Şekil 5.38: Çarmıh tablosu (Balcı, 2017).

Şekil 5.39: Göğsünde yedi hançer taşıyan Meryem tablosu (Balcı, 2017).

Bu tabloda Hıristiyan ikonografisinin Batı sanatında sıklıkla yinelediği “Meryem’in Acıları” konulu kompozisyonlardan bir tanesi görülmektedir. Betimleme “Meryem’in Yedi Acısı” içeriğindedir.

Kemerli bir çerçeve içerisinde bulunan bu tablo Meryem’in yedi acısını betimleyen bir kompozisyon içermekte, yapıt Batı sanatında yoğun olarak karşılaşılan “Meryem’in Acıları” tabloları arasında gözlemlenen bir tipin genel özelliklerini arz etmektedir.

En üst kısımdaki kemerin içerisinde sadece haçın görüntüsü yer almaktadır. Haçta INRI ifadesi okunabilmektedir. Hıristiyan ikonografisinde düzenli olarak rastlanan bu Latince akronim “İesus Nazarenus Rex Iudeorum” (Nasıralı İsa Yahudilerin Kralı) sözcüklerinin baş harflerinden oluşmaktadır.

İsa’nın gerildiği haçın önünde Meryem bu haça sırtını yaslamış durumdadır. Göğsüne yedi tane hançerin saplanmış olduğu fark edilmektedir. Bunların her biri Meryem’in yaşadığı İsa ile bağlantılı keder anlarıdır: Meryem’in Şimon’un kehanetini kabullenmesi, Yusuf ve İsa ile Mısır’a kaçışı, oğlunu mabette unutması, Golgota yolunda oğlunu görüşü, oğlunun haça gerilişine şahit oluşu, İsa’nın haçtan indirilişi ve cenazesinin mezara yerleştirilişi (Bornovalı, 2016, s. 53).

İsa’nın cansız bedeni beyaz kefeninin üzerinde, Meryem’in kucağına yığılmıştır. Böğründeki yara izinden kan sızmaktadır. Meryem İsa’nın bir elini tutarak hafifçe kaldırmaktadır. Bu elin gösterdiği noktada mavi giyimli bir melek diz çekmiş, kederli bir ifadeyle durmaktadır.

Kompozisyonun diğer yanında ise yerde çeşitli demirci gereçleri göze çarpmaktadır. Çivi çekiç gibi parçalar çarmıha gerilme eylemini hatırlatıcı ve İsa’ya edilen eziyetleri temsil edici olarak betimlenmiştir.

5.8 an Kulesi

Kilisenin an kulesinin açılışı 1838 yılında yapılmıştır (şekil 5.40). Rus yapımı üç adet anı vardır. anların üzerinde 1924 tarihi yer almaktadır. 1925 yılında kilo fiyatına kiliseye satın alınmıştır (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 33).

Şekil 5.40 : Kilisenin an kulesi genel görünümü ve detay (Balcı, 2017).

5.9 Kripta Bölümü

Kripta bölümüne kilisenin Postacılar Sokağı'na açılan geçitten ulaşılmaktadır. Kriptanın içerisi zamanla toprakla dolmuş; ancak 2017 senesinde yapılan çalışma ile kriptadaki toprak boşaltılmış, restore edilerek gün ışığına çıkartılmıştır. Ancak kriptada herhangi bir mezar bulunmamaktadır. Mezarlar çoğunlukla Postacılar Sokağı'na açılan geçitte yer almaktadır (şekil 5.41).

Şekil 5.41 : Solda: Kripta girişi, sağda kriptanın genel görünümü (Balcı, 2017).

Osmanlı İmparatorluğu’nda modern tıp ve eczacılığın başlatan hekim ve cerrah Charles Ambroise Bernard’ın (1808-1844) da mezarı bu geçitte yer almaktadır (şekil 5.42). Dr. Bernard Sultan II. Mahmut ve Sultan Abdülmecit’in aile doktorluğunu yapmış, II. Mahmut’un talimatıyla Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’yi kurmuş ve yaptığı çalışmalar sonuncunda Fransızca 4 kitap yazmıştır. Sultan Abdülmecit tarafından İftihar Nişanı ile taltif edilmiştir (Uysal, Karapirli ve İnancıcı, s. 25-27, 2011).

Şekil 5.42 : Solda: Kilisenin Postacılar Sokağı’na açılan geçidin başladığı yer, sağda ortada: Charles Ambroise Bernard’ın mezarı (Balcı, 2017).

6. KİLİSEYE BAĞLI YAPILAR

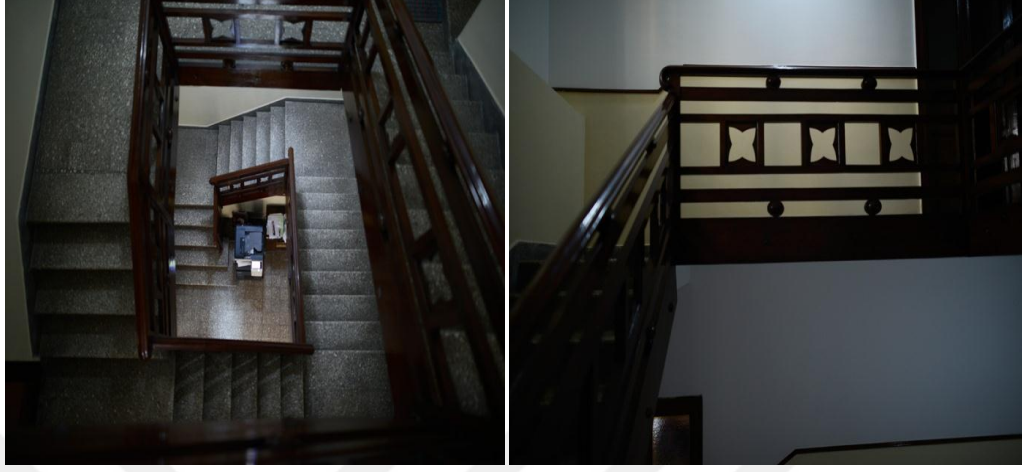
6.1 Kilisenin Manastırı

Manastır kiliseyle yapı olarak bir bütünlük içerisinde, girişi kiliseye inen merdivenli avludan solda üst kotta dışarıda yer alan kapıdan sağlanmaktadır (şekil 6.1). Manastır üç kottan oluşmakta ve kiliseyi iki yandan çevrelemektedir. Kesme taş görünümünde sıvayla kaplı bir cephe süslemesine sahiptir. Günümüzde görünümü kiliseyle beraber 1970 yılında yapılan müdahale (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 54) sonucu oluşmuştur. Girişi geniş bir hole açılmakta ve bu holden rahiplerin yaşam odalarına, kilisenin şapeline ve manastırı kiliseye bağlayan dar geçide ulaşılmaktadır.

Şekil 6.1 : Solda: Manastırın avludan girişi, sağda: manastır girişinin açıldığı holden görünüm (Balcı, 2017).

Manastırın merdivenleri günümüzdeki halini Edoardo De Nari'nin 1930'lardaki yaptığı renovasyon çalışmalarından kalmadır. Uras (2012, s. 277) giriş holünden rahiplerin yaşama mekanlarının yer aldığı üst katlara açılan, De Nari'nin tasarımı betonarme merdiven, ahşap tırabzanlarıyla mimarın Sant'Antonio Kilisesi'nde ustalaştırdığı Neo-Gotik dilbilgisini, bu sefer de *art déco* ile birleştirdiği başarılı bir tasarım girişimidir. Bu merdiven De Nari'nin tamamen yeniden düzenlediği üst kat mekanlarını ana girişe bağlamaktadır (şekil 6.2).

Şekil 6.2: Solda: merdivenlerin üstten genel görünümü, sağda: merdiven tırabzanların detay görüntüsü (Balcı, 2017).

1941 yılında manastırla kiliseyi birbirine bağlayan bir merdivenle inilen koridor olarak inşa edilmiştir (şekil 6.3) (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 52).

Şekil 6.3 : Solda: rahiplerin yaşam odalarına açılan hol, sağda: manastırdan kiliseye geçişi sağlayan koridor (Balcı, 2017).

6.2 Şapel

Kilisenin kuzey nefinin üst katında bir şapel bulunmaktadır. 50 kadar kişinin birlikte ibadet edebilmesini sağlayacak kapasiteye sahip olan şapel Santa Teresa'ya adanmıştır (şekil 6.4).

Şekil 6.4: Santa Teresa şapelinin genel görünümü (Balci, 2017).

Şapele giriş üst kottan manastıra açılan kapının da bulunduğu holden sağlanmaktadır. Diktörtgen şapelin uzun kenarlarından bir tanesi iki tane kemerli niş barındıran sağır bir duvardır. Diğer ise bir kemer dizisinden oluşmaktadır ve bunlar aslen ana kilisenin orta nefinin üst kotundaki pencere dizisini oluşturmaktadır. Zengin içerikli kompozisyonlar barındıran bu pencerelerin hepsi birbirinden farklı tasarıma sahiptir.

1950'li yıllarda Santa Maria Draperis bünyesinde yapılan kapsamlı yenileme çalışmalarını bu vitraylar da yansıtmaktadır. Ana kilisenin apsis duvarındaki görkemli

vitraylar gibi bunlar da Floransalı Fanfani firmasınca 1958 yılında üretilmiş ve monte edilmiştir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 52).

Şekil 6.5 : Vitrayların üreticisi Rodolfo Fanfani'nin imzası (Balcı, 2017).

Rodolfo Fanfani'nin 1940'lı ve 50'li yıllarda üretken bir vitray ustası olduğu bilinmektedir (şekil 6.5). İtalya'da kendi şehri olan Floransa'da ve Fransiskan tarikatının merkezi olan Assisi çevresindeki çeşitli yapılarda dini konulu vitray kompozisyonlarında imzası bulunmaktadır. İstanbul'daki bu eserleri haricinde, İtalya'nın dışında bulunan yapıtı belgelenmemiştir.

Yine aynı dönemde yenilenmesine karar verilen yer döşemesi ise öncesinde ahşap olan zemine mevcut yer karolarının 1955 yılının şubat ayında döşenmesiyle oluşturulmuştur. Farklı boyutlarda, stilize ve modüler çiçek dizileri oluşturan bu karolar Art Deco'nun geçdönem örnekleri olarak tanımlanabilir.

Şapelin apsis bölümünde Çarmıhta İsa sahnesi yer almaktadır (şekil 6.6). Eser Litvanyalı Carlo ve Paulius adında iki keşiş tarafından 2015 yılının Mart ayında gerçekleştirilmiştir (Url-2). Kompozisyonun tipolojisi Aziz Damianus Çarmıhı olarak tanınmaktadır.

Şekil 6.6: Şapelin apsis bölümünde yer alan Çarmıhta İsa figürlü ikona (Balcı, 2017).

Eser büyük ölçüde bir röprodüksiyon özelliği göstermektedir. Örnek aldığı yapıt Fransiken geleneğinin belli başlı referans noktalarından birini oluşturmaktadır. İnanişe göre Santa Maria Draperis kilisesinin de bağlı bulunduğu bu tarikatın kurucusu Assisili Aziz Fransuva tanrıdan kendisine ilk vahiy geldiğinde bugün Azize Clara kilisesinde asılı bulunan bu tipolojideki bir haçın karşısında dua etmektedir.

Haç sadece İsa'nın çarmıhtaki halini betimlemekle yetinmeyip tarihsel sahneden başka figürlerin de anlama katılması nedeniyle Çarmıh tipolojisinden ayrılan bir "ikona" niteliği de kazanmaktadır.

1100 yılı civarına tarihlenen orijinal kompozisyonda İsa "*Christus Triumphans*" yani "Muzaffer / Zafer Kazanan" tipolojisinde betimlenmektedir. Yaralı ve kan kaybeder görüntüsüne rağmen, "Çarmıha Gerilme" sahnesinin bir parçasını oluşturduğu "Çile" döngüsünün ana karakteri olan "Acı Çekme" izlenimi değil, dinginlik izlenimi daha ağır basmaktadır.

Carlo ve Paulius'un bu röprodüksiyonunda orijinal esere bağlamsal bir ek daha yapılarak, İsa'nın kanayan ayaklarının altında bulunan ve kimlikleri anlaşılamayan yedi aziz figürü kaldırılmış, yapıtın bulunduğu İstanbul kentiyle doğrudan bağlantısı bulunan iki aziz figürü, kimlikleri anlaşılabilecek şekilde, isimleri de yazılarak eklenmiştir.

Bunlardan bir tanesi erken Hristiyan Kilise Babalarından, İstanbul'da Patriklik makamına kadar yükselmiş Altın Ağızlı İohanna (Hagios İohannes Xrisostomos) diğeri ise İstanbul'da Havari Vekilliği (Vatikan Başkonsolosluğu) görevini sürdürmüş, 10 yıl kadar bu kentte görev yapmasının ardından önce Papa seçilmiş birkaç yıl önce de azizlik mertebesine yükseltilmiş olan XXIII. İohannes'tir.

6.3 Kilise Kitaplığı (Eski Baş Papaz Odası)

Kitaplık şapel ile aynı kotta yer almaktadır ve şapelin solundaki kapıdan giriş sağlanmaktadır. Oda eskiden baş papaz odası olarak kullanılmaktaymış, günümüzde genel kitaplık olarak kullanılmakta ve içinde Fransızca çoğunlukta olmak üzere birçok farklı dilde dini içerikli kitaplar yer almaktadır.

Şekil 6.7: Solda Nuruosmaniye Camii Hünkar Mahfili dıştan görüntüsü, sağda kilisenin eski başpapaz odası (Balcı, 2017).

Girardelli (2005, s. 241-248) inşası kiliseyle aynı 1769 tarihinde olan bu odanın dönemin Osmanlı Baroğu'nun izlerini taşıdığını; duvarlardaki sütunların ve başlıklarının, kemerlerin Nuruosmaniye Camii (1748-1755) ile benzerliğinin altını çizmektedir. Osmanlı klasik üslubun yerini alan bu yeni üslup kentin simgeleri olan çeşmeler, sebiller, kütüphaneler, medreseler ve selatin camilerine yayılmış ve Latin Katolik mekanlarında da uygulanmıştır (şekil 6.7).

6.4 Yemekhane Bölümü

Yemekhane bölümü kiliseye inişte sağda yer almaktadır (şekil 6.8). Yemekhaneye giriş hem kilise ana binasının dışından ayrıca da kilise içinden de üst yer alan koro bölümünden de sağlanmaktadır. Günümüzde yemekhaneye giriş kilise görevlilerince daha çok dış taraftan sağlanmaktadır (şekil 6.9).

Şekil 6.8: Yemekhanenin dışarıdan girişi (Balcı, 2017).

Şekil 6.9: Yemekhanenin genel görünümü (Balci, 2017).

Yemekhane bölümünde ise 1696 yılında Pietro Dolci tarafından yapılan Madonna Addolorata (Kederli Meryem) ve Sacra Famiglia (Kutsal Aile) sahnelerinin yer aldığı iki adet tablo yer almaktadır (şekil 6.10) (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 29-30).

Şekil 6.10: Solda Kederli Meryem tablosu, sağda Kutsal Aile tablosu (Balci, 2017).

6.5 Santa Maria Hanı

Şekil 6.11: Santa Maria Han'ın genel görünümü (Balcı, 2017).

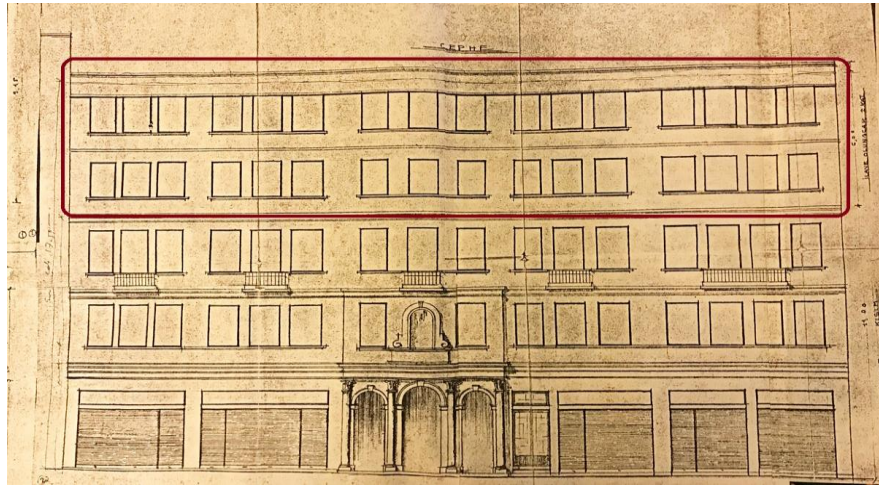
İstiklal Caddesi üzerinde yer alan han üzerindeki kitabede belirtildiği üzere 1904 yılında İtalyan mimar G.Semprini tarafından yapılmıştır (şekil 6.11). Semprini 1870 Beyoğlu yangını sonrası İstanbul'a gelerek 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sayıları iyice artan ve önemli bir bölümü yapı sektöründe faaliyet gösteren İtalyan topluluğuna katıldı. İtalyan Elçiliği kayıtlarında mesleği “yapımcı müteahhit” olarak gösterilmiş, 1875'te üyesi olduğu Società Operaia'nın arşiv defterlerinde ise “mimar” olarak kaydedilmiştir (Can, 2009 s. 333)

Giriş katına dükkanların yerleştirildiği han, aslında üç katlı olarak düşünülmüş ve profil kornişlerle çerçevelenmiştir. Kiliseye oranla daha az özenli tasarlanmış görünen han binasından stilistik öğelerin zenginliği belirgindir. Eksen iyon başlıklı kolonlar, yivli pilastırlarla çizilmiş giriş açıklığının üstüne bir Meryem heykeli konmuştur. Katlardaki küçük balkonlarda *art nouveau* metal parapetler vardır (şekil 6.12) (Batur, 2008, s. 104).

Şekil 6.12: Hanın cephesinden detay (Balci, 2017)

Günümüzde beş kat olan hanın son iki katı De Nari tarafından eklenmiştir (şekil 6.13) (şekil 6.18) (şekil 6.22). De Nari, 1930’larda yaptığı renovasyon çalışmasındaki mevcut yapı kompleksi bütününde, önceki meslektaşının çalışmasına sadık kalarak rahiplerin ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmıştır. Bu süreçte, Semprini’nin İstiklal Caddesi cephesine iki kat eklenir, bu katlarda son derece sade bir dille, mevcut Neoklasik cepheye ait pencerelerin ve pilastırların dikey devamlılığı hedeflenmiştir. Semprini’ye ait caddeye bakan bloğun iç mekanları yeniden yapılandırılır, ayrıca kalorifer sistemi eklenmiştir (Uras, 2012, s. 272-277).

Şekil 6.13: Kilise arşivinde yer alan tarihi belirtilmemiş Santa Maria Han’ın çizimi. İşaretlenmiş son iki kat De Nari tarafından eklenmiştir (Balci, 2017).

Hanın cephesi dönemin seçmeci anlayışını yansıtmaktadır; kiliseye açılan kapısı üç kemerli olup zafer takına benzetilmiştir, kompozit sütun başlıkları, geniş saçaklığı, frizleri, katlar arasında geniş silmeler ile rölyefli ve volütlü konsollarıyla zengin bir süslemeye sahiptir (şekil 6.14). Roma imparatorluk döneminde yoğun biçimde uygulanan zafer takları bilindiği gibi Rönesans mimarlığında canlandırılmış ve bir cephe elemanı olarak değerlendirilmiştir. Bu açıdan Santa Maria örneğini bir Neo-Rönesans uygulama olarak tanımlamak doğru olacaktır.

Şekil 6.14 : Hanın kiliseye inen merdivenlerine açılan zafer takı görünümündeki ana kapısı (Balcı, 2017).

Kapının sağ kemeri üzerindeki kitabe dönemin padişahı II. Adülhamid'in, 4 Ekim 1890- 23 Mart 1906 (Ergin 1996, s. 171) tarihleri arasında İstanbul şehremini Rıdvan Paşa'nın, hanın mimarı Gueglimo Semprini'nin ve dönemin başrahibi Hadriano Ridolfi'nin adları Latince olarak yer almaktadır ve kitabe hanın yapım tarihi 1904 ile sonlanmaktadır (şekil 6.15).

Şekil 6.15: Hanın sağ girişi üzerinde yer alan kitabe (Balci, 2017).

D.O.M.

*BYZANTII ABDULHAMID HAN II IMPERANTE URBANIS REBUS PRAEFECTO
RIDVAN PACHA MINORITICA MISSIONE MODERANTE P. HADRIANO
RIDOLFI OPUS CURANTE G.SEMPRINI ARCHITECTO 1904*

Şekil 6.16 : Hanın sol girişinde yer alan kitabe (Balci, 2017).

Kapının sol kemeri üzerindeki kitabede ise dönemin Papası II. Pius, Avusturya Macaristan İmparatoru II. Franz Joseph ve sefiri Baron De Calice'nin (Öztuna, 2008, s. 190) isimleri Latince yazılmış ve yine hanın yapım tarihi Roma rakamlarıyla belirtilmiştir (şekil 6.16).

D.O.M.
ROMAE SEDENTE PIO X VINDEBONOE FRANCISCO JOSEPHO II
LEGATION AUST. HUNG. FUNGENTE
BARONE DE CALICE
OPUS ABSOLVITUR MCMIV

Bu kitabede bir hata mevcuttur. Hanın yapım tarihi 1904 yılında kilise hala Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun himayesindedir. O tarihteki Avusturya-Macaristan İmparatoru II. Franz Joseph değil I. Franz Joseph'tir. Kitabeyi hazırlayan taş ustasının dönemin Osmanlı padişahı Abdülhamid'in II. olmasından ötürü Avusturya-Macaristan İmparatorunun adını yazarken hataya düşmüş olma ihtimali yüksektir (Samsinger, 2018, c. III s. 165).

Kapının ortasında ana kemerin kilit taşında Fransisken sembolü olan Latin haçı etrafında birbirine çapraz bir şekilde duran iki el yer almaktadır (şekil 6.17).

Şekil 6.17: Orta kemerdeki Fransiskenlere ait sembol (Balcı, 2017).

Şekil 6.18 : De Nari tarafında eklenen katlar (Balcı, 2017).

Orta kemerin hemen üzerindeki nişin içinde dökme demirden küçük bir Meryem heykeli yer almaktadır (şekil 6.19). Eser Belçikalı heykeltıraş Albert Sinaeve D'Hondet tarafından yapılmıştır. Heykel 250 kg ağırlığında olup Tommasina Kanissopulo adında bir hanım tarafından 500 Frank karşılığında satın alınmış ve kiliseye bağışlanarak 23 Mart 1906 tarihinde hanın birinci katındaki nişin içine yerleştirilmiştir (Falcini ve Ceccherelli, 1980, s. 33).

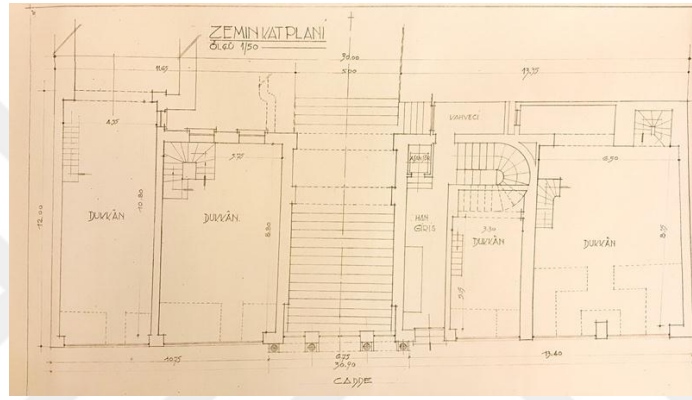

Şekil 6.19 : Hanın İstiklal Caddesi'ne bakan cephesinde yer alan Meryem heykeli (Balcı, 2017).

Şekil 6.20 : Solda dönemin kilise başrahibi Hadriano Ridolfi, sağda tabloda detay ressam M. Bertozzi'nin adı ve 1904 tarihi okunmaktadır (Balcı, 2017).

Dönemin başrahibi Hadriano Ridolfi'yi resmeden bu tablo günümüzde manastırda bulunmaktadır (şekil 6.20). Rahip Fransiskenlere özgü cübbesi ile tasvir edilmiş, elinde bir rulo tutmaktadır. Ressamın adı M. Bertozzi ve yapılış tarihi 1904 tablonun sol alt köşesinde belirtilmiştir. Bu tabloda dikkat çeken taraf başrahibin sağ omzunun üstüne yer alan ve Santa Maria Han'ın zemin katını gösteren plandır. Tabloda ressam hanın planın birebir çizmiş, İtalyanca zemin kat anlamına gelen “Piano terreno” ve İstiklal Caddesi'nin o dönemki adı Pera Caddesi “Via Pera” olarak yapım tarihi 1904'ü de belirtmiştir. Tabloda yer verilen hanın zemin kat planı, kilise arşivinde bulunan tarihi verilmemiş hanın zemin kat planı ile kıyaslandığında birebir uyduğu gözlemlenmektedir (şekil 6.21).

Şekil 6.21: Solda tablodan detay, sağda Santa Maria Han'ın zemin kat planı (Balcı, 2017)

Şekil 6.22: Hanın kilise tarafından arka cephesinin görünümü (Balcı, 2017).

6.6 Kilisenin Postacılar Sokağındaki Apartmanları

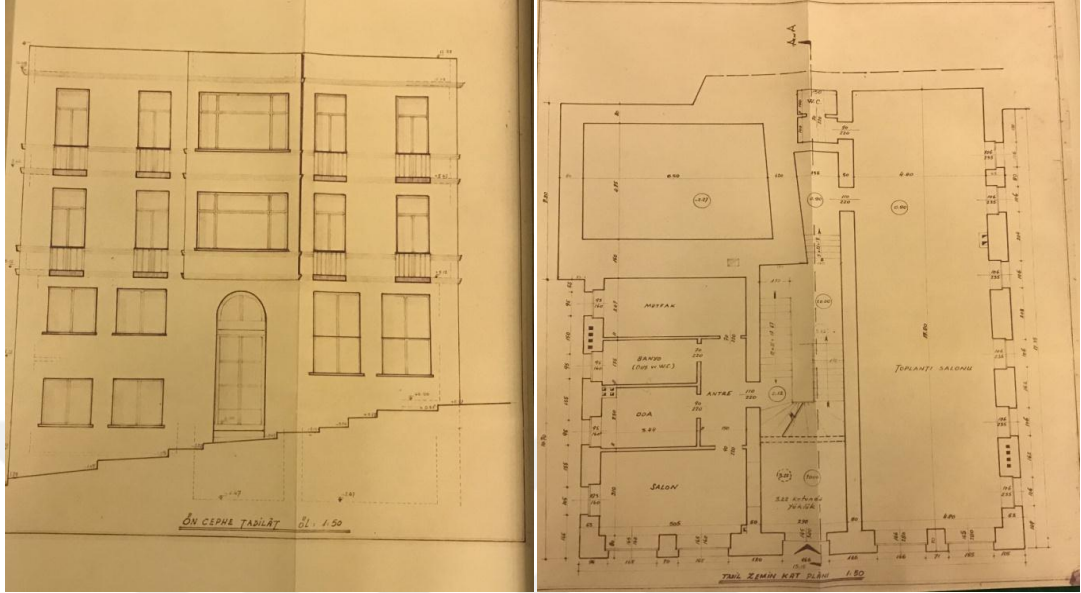
İstiklal Caddesi'nde Postacılar Sokağı'na inildiğinde sağ tarafta Meymaret Han'ın hemen aşağısında yer alan 4 ve 6 numaralı iki apartman kiliseye aittir ve Santa Maria Apartmanları olarak anılmaktadır. Apartmanlar eğilimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir (şekil 6.23).

4 numaralı apartman (şekil 6.24) 1904 yılında yaklaşık 340m² oturma üzerine, 6 numaralı apartman ise 1913 yılında yaklaşık 260m² alan üzerine inşa edilmiştir (Özulu, 2011, s. 99-100).

Apartmanlar ara bir koridorla birbirlerinden ayrılmaktadır. 4 numaralı apartmanın girişinde Santa Maria Apartmanı yazılı bir plaka bulunmaktadır ve 3 katlıdır.

Şekil 6.23: 4 numaralı Santa Maria Apartmanı girişi ve Postacılar Sokağı'na bakan cephesi (Balci, 2018).

Şekil 6.24: Tarih belirtilmemiş bir tadilata ait 4 numaralı Santa Maria Apartmanı Postacılar Sokağı'na bakan cephesi ve zemin kat planı (Santa Maria Kilisesi Arşivi, Balcı, 2018).

Şekil 6.25: Solda apartmanları ayıran geçit, sağda 6 numaralı Santa Maria Apartmanı (Balcı, 2018).

6 numaralı Santa Maria Apartmanı 6 katlı olup sade bir cepheye sahiptir (şekil 6.25). Yapının İstiklal Caddesi'ne doğru olan cephesi yalın olup herhangi bir mimari bezeme

bulunmamaktır. Apartmanın Tomtom Kaptan Sokağı'na inen doğu tarafında ise balkonlara yer verilmiştir (şekil 6.26).

şekil 6.26: Solda6 numaralı Santa Maria Apartmanı, sağda apartmanın hemen solunda yer alan ve kiliseye açılan diğer kapı (Balcı, 2018).

Apartmanların cephe yenilemesi 2018 senesi içinde tamamlanmıştır.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İstanbul’da, tarihi değeri taşıyan birçok mimari eser, haklarında monografik çalışmalar yapılmamış durumdadır.

İstiklal Caddesi gibi kentin son derece merkezi bir noktasında bulunan Santa Maria Draperis kilisesi hakkında da bugüne değin yapılan araştırmalar, kiliseyi merkez almayan değinmeler şeklinde ve dağınık durumdadır.

İsminden başlayarak, Santa Maria Draperis özel bir kilise niteliği arz etmektedir. İstanbul’daki kiliseler arasında yaptıran ailenin adıyla anılan belki de tek örnektir.

Kaderi bulunduğu bölgenin geçirdiği gelişmelerle birlikte gelişmiş, ilk olarak kurulu olduğu Galata’daki bir yangının ardından bugünkü yerine taşınmıştır. Buradaki kuruluşunda henüz Pera bölgesi az gelişmiş olduğundan arsadaki yerleşim Galata’dan ulaşılacak biçimde, daha sahile yönelik şekilde kurgulanmış, İstiklal Caddesi ile arasında önemli bir kot farkı ortaya çıkmıştır.

Caddenin gelişmesiyle birlikte kiliseye erişim daha ziyade İstiklal yönünden olmaya başlayınca bu taraftaki alan anıtsal olarak nitelendirilebilecek bir merdivenle işlevsel hale getirilmiştir.

Kıymetli hale gelen cadde (ana giriş) cephesi birkaç kat yükseltilerek XX. yüzyıl başında bir iş hanı olarak tasarlanmış ve dükkân ve ofis alanları halinde düzenlenerek kiliseye gelir getirebilen bir mülke dönüştürülmüştür. Yan taraftaki Postacılar Sokağı yönünde de yine aynı dönemlerde kısa süre aralıkla iki konut bloğu inşa edilmiş bunlar ve zemin katlarındaki dükkanlar da yine kiliseye gelir sağlamaya devam etmişlerdir.

Aslen Cenovalı bir ailenin Fransisken tarikatına yaptığı bağışla ortaya çıkan bu dini yapıt zaman geçtikçe bu ilk kuruluş unsurlarının katı kültürel egemenliğinden çıkmış ve Pera’nın kozmopolit ortamında oluşabilen birçok etkiden nasibini almıştır.

Bir yandan Fransisken tarikatıyla olan organik bağı İtalyan etkilerini doğrudan yapıya iletirken diğer yandan da Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Katoliklerin Avusturya – Macaristan İmparatorluğu himayesine girmesi gibi gelişmeler doğrudan katkıların çeşitlerinde belirleyici olmuştur. Avusturya Büyükelçilerinin mezarları veya Almanca yazıtlar bunlara örnek gösterilebilir.

Kilisenin kuruluş aşamalarından itibaren kıymetli kutsal eşyası arasında bulunan (sonradan gümüşle kaplanan) Meryem ikonası muhtemelen Bizans kökenli olmalıdır. Yapının bulunduğu kentle olan ilişkisi son yenilemede inşa edilen ana nefin tonoz örtüsünün tümüyle “Neo-Bizans” olarak tanımlanabilecek bezemesinin tasarımında da ifade edilmiştir.

Diğer yandan yapı 18. yüzyılda İtalya'dan ithal edilen ve doğal taşlardan inşa edilmiş ağır ve anıtsal sunak başta olmak üzere, yan sunaklardaki muhtemelen XIX. yüzyıllara ait olan tablolar, ana sunak cephesindeki vitraylar, İsa'nın çile çevrimini betimleyen seramik panolar ve şapeldeki donanım, son olarak 2015 yılında Litvanyalı sanatçıların eseri Çarmıhta İsa ile birlikte çeşitli kaynaklardan zenginleşmeye devam etmiştir.

Kilise yüzyıllar içinde cemaatin önde gelen isimlerinin defnedildiği anıtsal sayılabilecek bir mezar dizisini de barındırır hale gelmiştir. Çoğunlukla Latince yazılı mezarlar yerde, duvarlarda ana sunağın arkasında ve yan avlunun içerisinde olmak üzere çeşitli alanlara yayılmış ve yapının iç mekanlarındaki görünümde belirleyici unsurlar arasına girmişlerdir.

İstanbul'daki Katolik mekanlar arasında, Santa Maria Draperis hem çevre birimleriyle birlikte oluşturduğu bütünlüğün günümüze kadar faal olarak devam etmesi, geçmişinin yazılı belgeler ve somut bulgularla net şekilde takip edilebilmesi, içeriğindeki sanat eseri niteliğindeki malzemenin zaman içerisinde yitirmeksizin artması ve çeşitlenmesi ile oluşan birikimin zenginliği gibi unsurlarla çok katmanlı bir kültür varlığı özelliği taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

BOA HAT 775/36340-A Nemçe himayesinde bulunan Beyoğlundaki Maria Kilisesin tamirine ruhsat itasına dair.

BOA HAT 775/36340 Beyoğlu'nda kain Saint Maria kilisesinin tamirine ruhsat itasına dair.

BOA HR.HMŞ.İŞO 00001.00042.002.001Avusturya himayesindeki Manastır, Kilise ve diğer müessesatın İtalya himayesine geçtiği

Haritalar

Dağdelen, İ. (2006). Alman mavileri:1913-1914 : I. Dünya Savaşı öncesi İstanbul haritaları. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü.

Dağdelen, İ. (2007). Charles Edouard Goad'un İstanbul Sigorta Haritaları. (A. Mazak, Ed.). İstanbul: Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları.

D'Ostoya, G. (n.d.). Plan Général de Galata, Péra, Pancaltı 1858-1860.

Huber, R. (1895). Plan de Galata, Pera, Taxim, Pangaldi, et Farikeuy.

Pervititch, J. (200AD). Sigorta haritalarında İstanbul: İstanbul in the Insurance Maps of Jacques Pervititch,. İstanbul: Tarih Vakfı/Axa Oyak Holding.

Diğer Kaynaklar

Ağır, A. (2013). İstanbul'un Eski Venedik Yerleşimi ve Dönüşümü. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

Baer, M. D. (2004). The Great Fire of 1660 and the Islamization of Christian and Jewish Space in Istanbul. Source: International Journal of Middle East Studies Int.J.MiddleEastStud,36,s.159-181
<https://doi.org/10.1017.S002074380436201X>

- Batur, A.** (2008). Beyoğlu'nun Her Köşesinde İzi Var Guglielmo Semprini. In B. Evren (Ed.), İstanbul'daki İtalyan İzi (pp. 100–107). İstanbul: Lea Kurumsal Yayıncılık.
- Belin, M. A., & Arsène de Chatel.** (1894). Histoire de la Latinité de Constantinople. Paris: A. Picard et fils.
- Bertelé, T.** (2012). Venedik ve Kostantiniyye Tarihte Osmanlı Venedik İlişkileri. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Borghini, G.** (Ed.). (1989). Marmi Antichi. Roma: De Luca Edizioni D'Arte.
- Bornovalı, S.** (2016) Beyoğlu'nda Az Tanınan Bir Vakıf Yapısı: Surp Yerrortutyun Katolik Ermeni Kilisesi, Restorasyon Yıllığı Dergisi, 12, s.42-55.
- Can, C.** (2009). 19. Yüzyıl İstanbul Mimarlığında İtalyanlar. Karaların ve Denizlerin Sultanı İstanbul C.1 (pp. 323–351). Yapı Kredi Yayınları.
- D'Alessio, E. D.** (1925). Relazione Dello Stato Della Cristianità di Pera e Constantinopoli. Costantinopoli: Rizzo&Son, Edizioni.
- Darnault, S. S.** (2004). Latin Catholic Buildings in Istanbul A Historical Perspective (1839-1923). İstanbul: ISIS.
- Dursteler, E.** (2004). Education and identity in Constantinople Dursteler, E. (2004). Education and identity in Constantinople's Latin Rite community, c. 1600. Renaissance Studies, 18(2), 287–303. nople's Latin Rite community, c. 1600.
- Dursteler, R. E.** (2012). İstanbul'daki Venedikliler. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Falcini, F., & Ceccherelli, C.** (1980). La missione dei frati minori in Turchia e Grecia : numero unico nel cinquantesimo anniversario del passaggio alla Provincia toscana (1930-1980). Firenze.
- Fleet, K.** (2009). Erken Osmanlı Döneminde Türk-Ceneviz Ticareti. (A. Berktaş, Ed.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Freely, B.-F. J.** (2014). Galata, Pera, Beyoğlu: Bir Biyografi. (D. Çakır, Ed.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Girardelli, P.** (2010). Between Rome and Istanbul: Architecture and Material Culture of a Franciscan Convent in the Ottoman Capital. Mediterranean Studies, 19, 162–188.
- Girardelli, P.** (2005). Architecture, Identity, and Liminality: On the Use and Meaning of Catholic Spaces in Late Ottoman Istanbul. Muqarnas, 22, 233–264.

- Hoenkamp-Mazgon, M.** (2002). İstanbul'da Hollanda Sarayı 1612'den Beri Elçilik Binası ve Sakinleri. İstanbul: YapıKredi Kültür ve SanatYayıncılık.
- İnciciyan, P.** (1956). XVIII. Asırda İstanbul. (İ. Matbaası, Ed.). İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları.
- Marmara, R.** (2006). Bizans İmparatorluğu'ndan Günümüze İstanbul Latin Cemaati ve Kilisesi. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Marmara, R.** (2007). Ordini religiosi monastici a Istanbul ne XIX e XX secolo. In A. De GASPERI & R. FERRAZZA (Ed.), Italiani di Istanbul (pp. 219–224). Torino.
- Matteucci, G.** (1975). La Missione Francescana di Costantinopoli V.II. Floransa: Studi Francescani.
- Nuri, E. O.** (1996). İstanbul Şehreminleri. (G. A. Nezih, Ed.). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.
- Müller-Wiener, W.** (2002).İstanbul'un Tarihsel Topografyası, İstanbul,Yapı Kredi Yayınları.
- Öztuna, Y.** (2013). II. Abdülhamid Zamanı ve Şahsiyeti. İstanbul: Ötüken Neşriyatı.
- Özulu, T.** (2011). Venedik Sarayı Ve Yakın Çevresi: Tomtom Kaptan Sokağı Ve Postacılar Sokağı Yapıları (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Salman, Y.** (1994). Santa Maria Draperis Kilisesi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi C.6 (s. 455–456). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Samsinger, E.** (2018). Sie haben hier eine eigene große Kirche, die österreichischen Bodenvorstellt“Santa Maria Draperis und das Kultusprotektorat der Habsburgermonarchiein Konstantinopel 152-177, Österreich in Istanbul III, Wien Lit Verlag GmbH&Co.KG
- Sammur, A.** (1996). Sunuş. In P. Şentürk, Şennur-Can, Cengiz-Girardelli (Ed.), Yaşayan Çizgiler Sant'Antonio Kilisesi Mimari Çizimler Sergisi, İstanbul: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Sezer, Sennur-Özyalçiner, A.** (2003). Üç Dinin Buluştuğu Kent İstanbul. İstanbul: İnkılap.
- Sezer, Sennur-Özyalçiner, A.** (2010). Öyküleriyle İstanbul Anıtları-II. (G. Özmen, Ed.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Şarlak, E.** (2010). İstanbul'un 100 Kilisesi. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları.

- Taş, Tuğba-Özcan, F.** (2015). Ms 4.-7. Yüzyıllara Arasında Haç Motifleri Gelişimi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21, 247–275.
- Uras, B.** (2012). Santa Maria Draperis Kilise Kompleksi Renevasyonu, Beyoğlu. In Değişen Zamanların Mimarı Edoardo De Nari 1874-1954 (pp. 272–278). İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Uysal, Cem, Karapirli, Mustafa, İnanıcı, M. A.** (2011). Osmanlı İmparatorluğunda Adli Tıbbın Kurucusu: Charles Ambroise Bernard, Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 8 Sayı 1, 25–27.
- Üsdiken, B.** (1999). Pera'dan Beyoğlu'na: 1840-1955. İstanbul: Akbank Ak Yayınları.
- Url-1** <http://www.treccani.it/enciclopedia/trattato-di-ninfeo_%28Enciclopedia-Italiana%29/> alındığı tarih 23.03.2018
- Url-2** <<http://www.istanbulofm.org/2015/03/una-nuova-icona-nella-nostra-cappella.html>> alındığı tarih 11.04.2018
- Url-3** <<http://www.provincia.bergamo.it/OrganiStorici/out/it/bossi.htm>>

EKLER

EKA.1: Madam Clara Bertola'nın Fransisken rahiplere ev ve kilise bağışını gösteren belgenin transkripsiyonu

EK A.2: HAT 775/36340-A numaralı belge ve transkripsiyonu

EK A.3: HAT 775/36340 numaralı belge ve transkripsiyonu

EK A.4: HR.HMŞ.İŞO 1/42/2/1 numaralı belge ve transkripsiyonu

EK A.5: Santa Maria Draperis vaziyet planı

EK A.1: Madam Clara Bertola'nın Fransisken Rahiplere Ev ve Kilise Bağışını Gösteren Belgenin Transkripsiyonu (Matteucci 1975, s. 309-310-311, c.2).

+Jehsus Maria!

Sj dichiara per la presente scritta come chiaraza Bertulla gia' moglie del quodam Messer Nicolo', cittadino perotto del caxatto di Drape, di Pera territorio di Costantinopolj, come tutrice di soi figliolj come verj et legitij heredj (di) detto messer Nicolo' di Drape, da' una loro chiesa nominata S. Maria di Drape di jus patronato de detto caxatto; ha dato per habitare et officiare detta chiesa e la Religione di Sancto Francesco di observantia abitanti al Sancto Sepulcro del nostro Signore Francesco Jerusalem, e per lej al Revendo padre frate Paulino Olivolj Pisanj al presente Guardiano del Santo Monte Sion et Commissario apostolico di tuta Terra Sancta; con questa condicione che detta Religione deba ricognosere detto caxatto e suoj successorj in perpetuo in titoli di Patronato al piu' vechio. Et in senio di questo, detta Religione li donera' ognj anno, la matina dela Purificatione dela Madonna un candelo de libre dua benedetto et uno officio universale per tut ili morti del detto caxatto, e di piu' si agiongeno tanto vivi come morti ala partecipazione di tuti benj spirituallj che nela deta chesia si farano: come Messe, Divinj officij, orationj si publichi come privati, compretendo in detta partecipazione vivj e morti.

Et ala detta Religione resti l'uso perpetuo detta chesia, e stantia apicatta a la muraglia a la fazata davanti de essa chesia, nela qualle e stantia dita Religione non possano disfare ne rifabricare dele antichita' cossa alcuna senza (consenso) di detto caxa(t)to. Di piu' occorendo bixognio e servitu' e soccorso del braccio seculare per detta chesia et Reverendi padri de detta Religione in quella abitanti, sia obligato detto caxatto, come loro protectore et defensore di defenderlj e servirlj. Et deti Reverendi padri li debano cognosere per loro potectore e defensore et servitore: In corum fidem etc.

Fatta in P(er)a nela detta chesia questo di' primo di Genaro 1585.

Scritto per me Bernardo di Negri del quodom messer Francescho ad instantia dele parti (le) quali afermorano perexenti l'infrascripti testimonij di loro mano propria.

Io fra Paulino Olivoli Pisano Guardiano et Commissario apostolico sopra ditto per parte mia e della mia Religione confirmo quanto sopra (sic.) quanto di sopra ditto di mano propria.

Io Madonna Bertula sopra ditta in nome mio et in nome di mei filioj sopra schriti come tutrice supra ditta confermo quanto di sopra schritto, et Lorenzo Suma suo Zenero in nome della ditta Madonna Bertulla mia socera con suo consenso schrivo la presente dicendo non sapere lei scrivere, afermando quanto sopra ditto.

Io Luiso filio del quondam messer Niccolo' di Drape quanto di sopra afermo mano propria.

Io Lorenzo Suma fui presente e sono testimonio quanto di sopra.

Io Bernardo del quondam messer Francescho di Hegrj fui presente e sono testimonio di quanto sopra e' scritto e di mano propria.

Io fra Antonio Dallmata confermo ut supra.

Io fra Joseph de Coniglione sciliano de la famigl(i)a, e confermo ut supra.

Io fra Cristophano da Velletri della famiglia ut sopra.

Io Marco Discachi drag (o)man(n)o veneto affermo ut sopra.

Io Ambroxio Grillo fui presente quanto di sopra mano propria.

Io Antonio de messer Bernardo di Negri fui presente et testimonio quanto di sopra.

Io Eduardo da Gagliano son testimonio a quanto di sopra.

Io Antonio Confortino sono testimonio quanto si sopra scritto di mia mano propria.

Io Petro Gallante sono testimonio a quanto di sopra mano propria.

EK A.2: HAT 775/36340-A Numaralı Belgenin Transkripsiyonu

Nemçe himâyesinde olub Begoğlunda vâki olan Santa Marya ta'bîr olunur Frenk kilisesinde bazı ta'mîrât-ı cüz'îye iktizâ etmekle şiddet-i şitânun takarrübünden dolayı ta'mîrât-ı mezbûrenin bir an evvel yapıdırılması için bir nefer kalfaya lâzım gelen izn ü ruhsat i'tâ olunmak bâbında mi'mâr ağa kullarına ve Galata Nâzırı Beg bendelerine emr-i âlîlerinin ısdârını Nemçe elçisi dâ'îleri istid'â ve takrîr ider

Ahidnâmesi ve sahhı kaydı

Sahh

*Hazret-i İsa dininden olan Frenk râhiblerinin hakkında selâtin-i pîşîn-i nısfet âyîn zamân-ı sa'âdetlerinde virilen ahidnâmelerde mestûr ve mukayyed olan mevâdd ve mahsûsân inâyet ve ihsân olunan nişân-ı âlişân ve evâmir-i şerîfenin mazmûnı üzre gerek Pasarofça sulhunden evvel ve gerek ândan sonra ihsân olunduğı vechile bi'l-cümle râhiblere ve bâ-husûs üserâ tahlîsi için Roma İmparatoru'nun Pader Trinetari ta'bîr olunan ruhânlarına müsâ'ade buyurulan husûsât ba'de'l-yevm dahi mer'î tutulmak üzre taraf-ı hümayûndan te'kîd oluna şöyle ki kiliselerini mesâğ-ı şer'-i müstedîm üzre ta'mîr ve termîm ve idegeldikleri âyînlerin icrâya muhâlefet olmaya ve hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i ahidnâme-i hümayûn akçe mütâlebe ve gayrî bahâne ile Pader Trinetari ta'bîr olunan mezbûr râhibler ve sâ'irelerine rencide olunmayub himâye-i pâdîşâhânedede âsûde-i hâl olalar ve müşârûn-ileyh Roma İmparatoru'nun büyük ilçisi âsitâne-i sa'âdetime geldikde âyînlerine ve Kuds-i şerîf'de vâki' ziyâretgâhlarına ve ba'zı yerlerde vâki' kiliselerine müte'âllik sipârîşlerini i'lâm eyleye deyu Nemçelüye virilen Belgrad ahidnâmesinin dokuzuncu maddesinde mûnderic olub ahkâm-ı kuyûdî tettebbu' olundukda ber-mantûk-ı takrîr ta'mîr husûsuna dâir nemçelü istid'âsıyla fermân-ı âlî virildiğinin kaydı bulunmadığı ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda **Ferman Devletlü Sultânımızdır***

Sahh

Ber-vech-i muharrer ber-mantuk sual-i âlî Beyoğlu'nda yalnız kilise tamirine dair tuğrâ ile muanven mukaddem ve muahhar emr-i şerîf verildiğinin kaydı bulunmamış ise de ancak Beyoğlu'nda kain Nemçe elçisi hânesi arsasında vaki Latin rahiblerine mahsus kilise tamire muhtac olduğundan tamiri istidâsını şâmil Nemçe elçisinin takdim eylediğı takriri rikâb-ı hümayuna lede'l-arz ber-muceb-i ahidnâme-i hümayun tamirine müsaade-i seniyye erzani buyurularak ol bâbda şeref-yâfte-i sudur olan hatt-ı hümayun mucebincede kilise-i mezkurun bilâ-terfî velâ-tevsi' heyet-i kadîmesi ne vechle ise öylece tamiri için sene 116 tarihinde Galata Kadısına ve voyvodasına ve mimar ağaya hitaben beyaz üzerine buyuruldı-i âlî tasdir buyurulduğu malum-ı devletleri buyuruldukda ferman devletli sultanımızdır.

Fî 9 Ca sene 45

EK A.3: HAT 775/36340 Numaralı Belge Transkripsiyonu

Bismihü

Pâdişâhım

Kâimakâm Paşa

İşbu takrîrin elçi-yi mersûmun takdîm eylediği takrîri manzûr-ı hümayûnum olmuşdur takrîrinde beyân ve mersûmun istid'âsı vechile kilise-yi mezkûrun ta'mirât-ı muktezîyesine ruhsat i'tâsıyla mûmâileyhimaya bâ-buyruldu tenbîh olunsun

Şevketlü kerâmetlü mehâbbetlü kudretlü veliyy-i nimetim Efendim

Bu def'a Nemçe elçisi bâb-ı âlilerine bir kît'a takrîr takdîmiyle mealinde Nemçe himâyesinde olub Begoğlunda vâki' Santa Marya ta'bîr olunur Frenk kilisesinin bazı mertebe ta'mirâtı lâzım geldiğinden irâe-i ruhsatı mutazammun Mi'mâr Ağa ve Galata Nâzırı kullarına hitâben bir kît'a fermân-ı âlî isdar buyurulmasını iltimâs ve inhâ ve ahidnâme keyfiyeti ve sâbıkı kaydı lede'l sual Roma imparatorunun Baverterine (Pader trine-Father trinity-Pader trine) ta'bîr olunan ruhbanlarına müsâde-i lâzıme icrâ ve lede'l-icâb kiliselerinin mesâğ-ı şer' üzere ta'mirine izn ve ruhsat i'tâ olunmak devlet-i aliyye ile Nemçe devleti beyninde mün'akid olan uhûd ve şürût müktezâsından olduğu ve Begoğlunda kâin Nemçe elçisi hânesi arsasında vâki' Latin râhiblerine mahsûs kilisenin ta'mirine ruhsatı hâvî Nemçe elçisinin istid'âsıyla bâ-hatt-ı hümayûn yüz on altı târihinde beyaz üzerine buyuruldu sâdır olmuş idüğü derkenâr olunmuş ve takrîr-i mezkûr manzûr-ı hümayûn-ı şâhâneleri buyurulmak için arz ve takdîm kılınmış olmağla elçi-i mersûmun istid'âsı ve ahidnâme mealî ve sâbıkı vechile kilise-yi mezkûrun bilâ-terfî' velâ tevsî' ta'mirât-ı muktezîyesine ruhsat i'tâsıçün mûmâileyhimaya buyuruldu isdârı husûslarında teveccühle emr ü irâde-i seniyye-i mülûkâneleri sünûh ve sudûr buyurulur ise emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbbetlü kudretlü veliyy-i nimetim pâdişâhım hazretlerindir

EK A.4 : HR.HMŞ.İŞO. 1./42/2/1 Numaralı Belgenin Trankripsiyonu

Bâb-ı Âlî Hukûk Müşâvirliği

Num ro	Târih	Nev'-i Müsved de	Mu'âvin	Müdür	Müşâvir	Müşâvir		
29509	28 Kânun ısnî sene 335	Der-kenâr	Beğuş	İmza	İmza	İmza	Hulâsa	Avusturya himâyesinde bulunan cadde-i kebîrde vâki' Fransisken râhibleri mesâkin ile bunlara âid Santa Marya Manastır kilisesinin ve memâlik-i Osmaniye'deki diğer mebâni ve müessesâtının bu kerre İtalya himâyesine geçdiği hakkında adliye tezkiresi fî 22 kânûnısnî sene 335
				Şimdiye kadar Avusturya himâyesinde bulunan cadde-i kebîrde vâki Fransisken râhibleri mesâkini ile bunlara âid Santa Marya manastır ve kilisesinin ve memâlik-i osmaniye'deki diğer mebâni ve müessesâtının kendi talepleri üzerine bu kerre İtalya himâyesine geçdiği İtalya fevkalade komiseri tarafından bildirildiğine dâir adliye nezâreti celîlesinden vârid olan 22 kanûn-ı snî sene 335 târih ve 7 numrolu tezkire havâle buyurulmağla mütâlaa olundu bu bâbda İtalya başkomiserliğine tastîri muktezî müzekkire-i şifâhiye-i nezâret-penâhîleri müsveddesi leffen takdîm kılınmış olmağla bi't-tebyiz tesyârî irâde-i aliyye-i âsafânelerine				

Matba-ı Osmaniye

[illegible]

مطبعة عنابي

HR. Hmş. 150

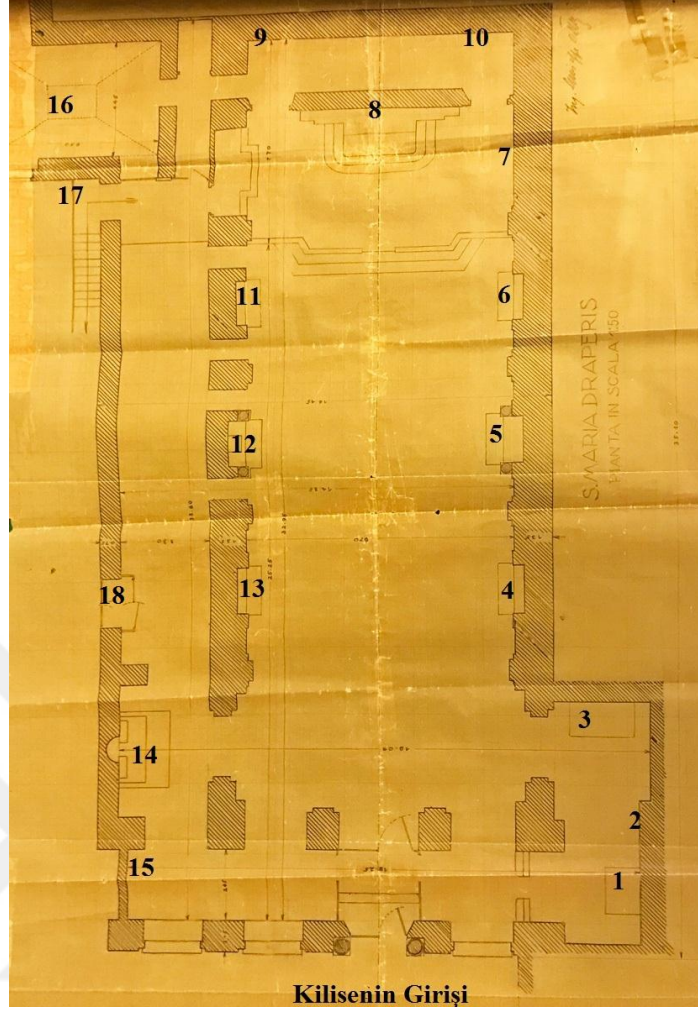
1/42

(211-k
3shf 60s)

2

HR.HMŞ.İŞO.00001.00042.002

Şekil A.4: BOA HR.HMŞ.İŞO.1/42/2/1

1-Vaftiz freskinin bulunduğu alan	13-San Rocco tablosu ve sunağı
2-Küçük Meryem heykelinin olduğu boşluk	14-Santa Rita da Cascia sunağı
3-Sant'Antonio di Padova Sunağı	15-Santa Teresa sunağı
4- Günahsız Meryem tablosu ve sunağı	16-Kutsal Emanetler Odası (Sacrestia)
5-Meryem tablosu ve sunağı	17-Manastırdan kiliseye inen merdivenler
6-San Francesco tablosu ve sunağı	18-Santa Maria geçidi girişi
7-Bilinmeyen piskopos tablosu	
8-Kilisenin ana sunağı ve Meryem ikonasının bulunduğu alan	
9-San Francesco vitrayı	
10-Santa Clara vitrayı	
11-San Giuseppe'nin ölümü tablosu ve sunağı	
12-İsa heykeli	

Şekil A.5: Santa Maria Draperis vaziyet planı

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Sezayi BALCI
Doğum Yeri ve Tarihi : Tokat 11.05.1987
E-posta : cesarebalci@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans : 2009, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
İtalyan Dili ve Edebiyatı
Meslek : Profesyonel Turist Rehberi